

Η δύναμη να συνεχίσουμε

Ανθεκτικότητα και ευαλωτότητα των ανθρώπων που ταξιδεύουν στην Ευρώπη μέσω των μεταναστευτικών οδών απέναντι στην εμπορία ανθρώπων και σε άλλες μορφές κακοποίησης

Ενημερωτικό Εγγραφο

Η δύναμη να συνεχίσουμε

Ανθεκτικότητα και ευαλωτότητα των ανθρώπων που ταξιδεύουν στην Ευρώπη μέσω των μεταναστευτικών οδών απέναντι στην εμπορία ανθρώπων και σε άλλες μορφές κακοποίησης

Ενημερωτικό Εγγραφο

Εργο του Διεθνές Κέντρο για την Ανάπτυξη της Μεταναστευτικής Πολιτικής, Βιέννη, Αυστρία

Ανάθεση και χρηματοδότηση από το Υπουργείο Εξωτερικών των Ηνωμένων Πολιτειών, Γραφείο Παρακολούθησης και Καταπολέμησης της Εμπορίας Ανθρώπων (J/TIP)

International Centre for Migration Policy Development • Ιούλιος 2019

Συντάκτης: Claire Healy

Ερευνητική Ομάδα: Giulia Casentini, Claudia Köhler, Stojanka Mircheva, Viktória Sebhelyi, Stevan Tatalović, Stanislava Topouzova, Angelo Tramountanis

Ομάδα του: Edgar Federzoni dos Santos, Melita Gruevska Graham, Sanja Milenkovicj, Elena Petreska, Elisa Trossero

---

Διεθνές Κέντρο για την Ανάπτυξη της Μεταναστευτικής Πολιτικής (ICMPD)

Gonzagagasse 1
A-1010 Βιέννη
Αυστρία
www.icmpd.org

Διεθνές Κέντρο για την Ανάπτυξη της Μεταναστευτικής Πολιτικής

Με την επιφύλαξη παντός νόμιμου δικαιώματος. Απαγορεύεται η αναπαραγωγή, αντιγραφή ή μετάδοση τμήματος της παρούσας δημοσίευσης σε οποιαδήποτε μορφή ή με οποιοδήποτε μέσο, ηλεκτρονικό ή μηχανικό, καθώς και με φωτοαντιγραφή, εγγραφή ή με χρήση οποιουδήποτε συστήματος αποθήκευσης και ανάκτησης πληροφοριών, χωρίς την άδεια των κατόχων των πνευματικών δικαιωμάτων.

Προτεινόμενη παράθεση: : Healy, Claire (2019). *Η δύναμη να συνεχίσουμε Ανθεκτικότητα και ευαλωτότητα των ανθρώπων που ταξιδεύουν στην Ευρώπη μέσω των μεταναστευτικών οδών απέναντι στην εμπορία— Ενημερωτικό Εγγραφο. Βιέννη: ICMPD.*

Η παρούσα δημοσίευση κατέστη εφικτή χάρη στη βοήθεια του Υπουργείου Εξωτερικών των Ηνωμένων Πολιτειών, σύμφωνα με τους όρους της ανάθεσης υπ' αριθμόν S-SJTIP-17-CA-1013. Οι απόψεις που εκφράζονται στο παρόν ανήκουν αποκλειστικά στη συντάκτρια και δεν απηχούν κατ'ανάγκη την επίσημη γνώμη του Υπουργείου Εξωτερικών των Ηνωμένων Πολιτειών.

Σχεδιασμός: 360° Communication Jürgen Henning

Εκτύπωση και βιβλιοδεσία: Polyesterday DOOEL, Skopje

ISBN:

978-3-903120-57-0 EN	(σε έντυπη μορφή)		978-3-903120-58-7 EN	(σε μορφή pdf)
978-3-903120-59-4 EL	(σε έντυπη μορφή)		978-3-903120-60-0 EL	(σε μορφή pdf)
978-3-903120-61-7 BG	(σε έντυπη μορφή)		978-3-903120-62-4 BG	(σε μορφή pdf)
978-3-903120-63-1 MK	(σε έντυπη μορφή)		978-3-903120-64-8 MK	(σε μορφή pdf)
978-3-903120-65-5 SR	(σε έντυπη μορφή)		978-3-903120-66-2 SR	(σε μορφή pdf)
978-3-903120-67-9 HU	(σε έντυπη μορφή)		978-3-903120-68-6 HU	(σε μορφή pdf)
978-3-903120-69-3 DE	(σε έντυπη μορφή)		978-3-903120-70-9 DE	(σε μορφή pdf)
978-3-903120-71-6 IT	(σε έντυπη μορφή)		978-3-903120-72-3 IT	(σε μορφή pdf)

Συνοπτική Παρουσίαση

Η έρευνα με τίτλο Η δύναμη να συνεχίσουμε: Ανθεκτικότητα και ευαλωτότητα των ανθρώπων που ταξιδεύουν στην Ευρώπη μέσω των μεταναστευτικών οδών απέναντι στην εμπορία ανθρώπων εξετάζει τη συχνότητα εμφάνισης του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων (human trafficking) σε όσους ταξιδεύουν στην Ευρώπη μέσω των μεταναστευτικών οδών, καθώς και τους παράγοντες που ενισχύουν την ανθεκτικότητα και την ευαλωτότητα στην εμπορία ανθρώπων και σε άλλες μορφές κακοποίησης. Η έρευνα καλύπτει τις μεταναστευτικές οδούς της Ανατολικής Μεσογείου, των Βαλκανίων και της Κεντρικής Μεσογείου.

Παράγοντες όπως το υψηλό μορφωτικό επίπεδο, η επάρκεια οικονομικών πόρων, η πρόσβαση στην πληροφόρηση, η δυνατότητα πραγματοποίησης του ταξιδιού και διέλευσης των συνόρων με νόμιμα μέσα, καθώς και η πρόσβαση σε υπηρεσίες στη χώρα προορισμού ευνοούν την ανθεκτικότητα στην εμπορία ανθρώπων και σε άλλες μορφές κακοποίησης. Ωστόσο, παράγοντες ευαλωτότητας όπως το καθεστώς του ασυνόδευτου ανηλίκου, τα τραυματικά βιώματα, οι εμπειρίες βίας και κακοποίησης, τα εμπόδια στην πρόσβαση σε υπηρεσίες και ο συγχρωτισμός με διακινητές μπορούν να υπονομεύσουν αυτή την ανθεκτικότητα.

Τα ατομικά χαρακτηριστικά δεν συνιστούν από μόνα τους πηγές ανθεκτικότητας ή ευαλωτότητας στην εμπορία ανθρώπων. Το μεταναστευτικό πλαίσιο είναι αυτό που επιδρά διαφορετικά σε κάθε άτομο, ενώ ο βαθμός ανθεκτικότητας ή ευαλωτότητας ενός ατόμου καθορίζεται από τις μεταναστευτικές πολιτικές και πρακτικές. Η αποκόμιση θετικών εμπειριών κατά την παράνομη διακίνηση μπορεί να ενισχύσει την ανθεκτικότητα των μεταναστών, αλλά η προσφυγή στις υπηρεσίες των παράνομων διακινητών μπορεί να τους καταστήσει ευάλωτους στην εμπορία ανθρώπων. Αυτό που ενισχύει την ανθεκτικότητα του μετανάστη είναι η απόκτηση νόμιμου καθεστώτος καθώς και οι έγκαιρες και δίκαιες διαδικασίες χορήγησης ασύλου.

Η πρόσβαση σε ουσιαστικές υπηρεσίες στη χώρα προορισμού όπως η ασφάλεια, η στέγαση, η εκπαίδευση και η υγειονομική και ψυχική φροντίδα καθορίζει τον βαθμό ανθεκτικότητας ή ευαλωτότητας ενός ατόμου. Τα ασυνόδευτα παιδιά πρέπει να εντοπίζονται και να τους παρέχονται εξειδικευμένες υπηρεσίες ώστε να διατηρούν την ανθεκτικότητά τους, ειδικά κατά το διάστημα της μετάβασής τους στην ενηλικίωση. Οι υπηρεσίες χορήγησης ασύλου συχνά αδυνατούν να εντοπίσουν τα θύματα παράνομης διακίνησης μεταξύ των αιτούντων άσυλο, καθώς στερούνται των απαιτούμενων πόρων. Για να ενθαρρύνουν τα θύματα να καταγγέλλουν περιστατικά εμπορίας ανθρώπων, οι αρχές θα πρέπει να οικοδομήσουν σχέσεις εμπιστοσύνης, να καταπολεμήσουν τα εχθρικά αισθήματα κατά των μεταναστών και να αμβλύνουν τον βαθμό απομόνωσης αυτών των κοινοτήτων.

Κατά τη διεξαγωγή της παρούσας έρευνας εντοπίστηκαν 69 πιθανά περιστατικά εμπορίας ανθρώπων, με λεπτομερή στοιχεία, καθώς και 14 υποθέσεις στέρησης της ελευθερίας ως μέσο εκβιασμού. Ένας πολύ μικρός αριθμός αυτών των υποθέσεων αναγνωρίστηκε επίσημα από τις αρχές. Οι μετακινούμενοι πληθυσμοί πέφτουν θύματα εμπορίας με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση, την καταναγκαστική εργασία και εξωθούνται στην παράνομη διακίνηση μεταναστών. Η έρευνα παρουσιάζει επίσης τις εμπειρίες θυμάτων που στερήθηκαν την ελευθερία τους ως μέσο εκβιασμού, καταδεικνύοντας ότι ο εκβιασμός αυτός συνίστατο στην καταστρατήγηση των δικαιωμάτων του ατόμου με σκοπό την απόσπαση χρημάτων ή υλικών αγαθών. Ο βασικός τρόπος λειτουργίας των διακινητών στο πλαίσιο των μεταναστευτικών οδών, είτε παρέχουν είτε δεν παρέχουν υπηρεσίες παράνομης διακίνησης, είναι η εκμετάλλευση της ευάλωτης θέσης των

ατόμων. Αυτή η ευαλωτότητα προκύπτει από την ανάγκη τους να καταφύγουν και να πληρώσουν την παράνομη διακίνησή τους ελλείψει εναλλακτικών για την πραγματοποίηση του ταξιδιού με νόμιμα μέσα.

Προϋπόθεση για την πρόληψη του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων είναι να δοθεί έμφαση στους τρόπους διατήρησης της ανθεκτικότητας στην εμπορία ανθρώπων και σε άλλες μορφές κακοποίησης, αμβλύνοντας παράλληλα τους παράγοντες ευαλωτότητας και έκθεσης σε κινδύνους. Κρίνεται σκόπιμο να υλοποιηθούν οι συστάσεις της παρούσας έρευνας ώστε να καλυφθεί η επιτακτική ανάγκη αντιμετώπισης του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων, μελέτης των παραγόντων ανθεκτικότητας και ευαλωτότητας στην εμπορία ανθρώπων και της προστασίας των δικαιωμάτων των μετακινούμενων ενηλίκων και ανήλικων παιδιών, ενισχύοντας έτσι τη συνολική σταθερότητα, την ασφάλεια και το κράτος δικαίου στις υπό μελέτη χώρες και στην ευρύτερη περιοχή. Σκοπός της έρευνας είναι να συμβάλλει στη βελτίωση της κατάστασης που αποτυπώνουν τα ευρήματά της.

*

*

*

Η δύναμη να συνεχίσουμε είναι καρπός της έρευνας με τίτλο «Έρευνα για την ανθεκτικότητα και την ευαλωτότητα στην εμπορία ανθρώπων στο ταξίδι προς την Ευρώπη (STRIVE)» (Έρευνα για την ανθεκτικότητα και την ευαλωτότητα στην Εμπορία ανθρώπων στο ταξίδι προς την Ευρώπη) η οποία χρηματοδοτήθηκε από το Γραφείο Παρακολούθησης και Καταπολέμησης της Εμπορίας Ανθρώπων (J/TIP) του Αμερικανικού Υπουργείου Εξωτερικών και υλοποιήθηκε από το ICMPD. Το 2018 ερωτήθηκαν 91 άνθρωποι σε κίνηση και 245 εξειδικευμένοι φορείς – οργανισμοί και θεσμοί που έχουν άμεση επαφή με μετακινούμενους πληθυσμούς – στις ακόλουθες υπό μελέτη χώρες: Ελλάδα, Βουλγαρία, Βόρεια Μακεδονία, Σερβία, Ουγγαρία, Γερμανία και Ιταλία.

Το παρόν Ενημερωτικό Εγγραφο παρουσιάζει τα κύρια ευρήματα και τις συστάσεις της έρευνας με τίτλο Η Δύναμη να συνεχίσουμε, του οποίου το πλήρες κείμενο με τις παραπομπές για επιτόπια έρευνα και βιβλιογραφία είναι διαθέσιμα στη διεύθυνση: www.icmpd.org/publications/publications.

Εισαγωγή

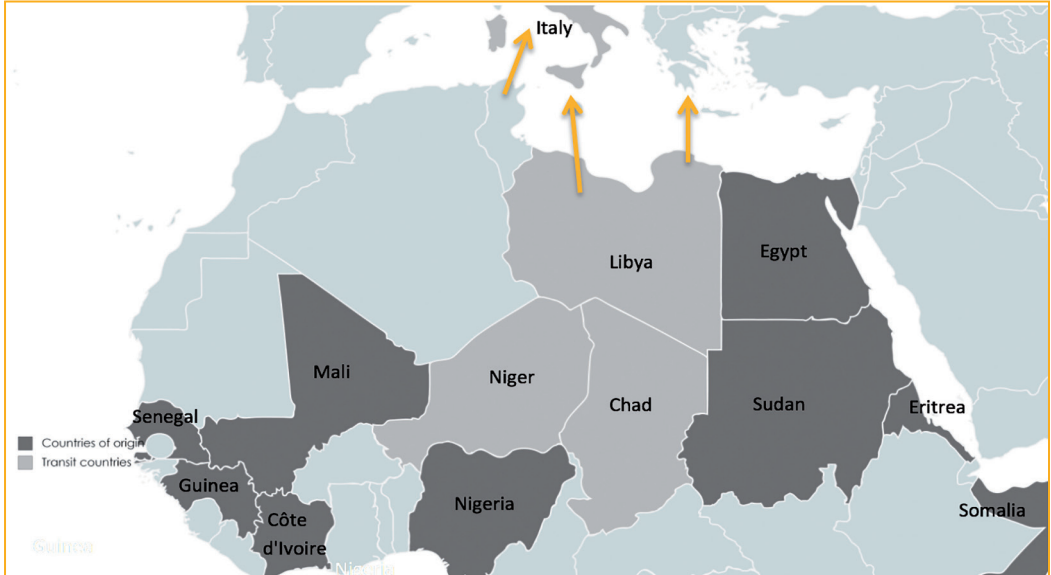
Από το 2015, περίπου **ενάμισι εκατομμύριο άνθρωποι** έχουν ταξιδέψει μέσω της «οδού της Ανατολικής Μεσογείου», της «Βαλκανικής οδού» και της «οδού της Κεντρικής Μεσογείου» για να εισέλθουν σε μια χώρα της ΕΕ και να υποβάλουν αίτηση για άσυλο. Η **Οδός της Ανατολικής Μεσογείου** διέρχεται μέσα από την Τουρκία, όπου συγκλίνουν πλήθος διαδρομών με αφετηρία χώρες της Μέσης Ανατολής (Συρία, Ιράκ), τη Δυτική και Νότια Ασία (Αφγανιστάν, Ιράν, Πακιστάν, Μπαγκλαντές) και το Κέρασ της Αφρικής (Ερυθραία, Σομαλία, Αιθιοπία). Από την Τουρκία, οι μετανάστες ταξιδεύουν με πλοιάριο από τις δυτικές ακτές προς τα γειτονικά νησιά του Βόρειου Αιγαίου, τη Λέσβο, τη Χίο και τη Σάμο, ή διασχίζουν τον Εβρο για να εισέλθουν στην Ελλάδα ή τη Βουλγαρία.

Η Οδός της Ανατολικής Μεσογείου και η Βαλκανική Οδός

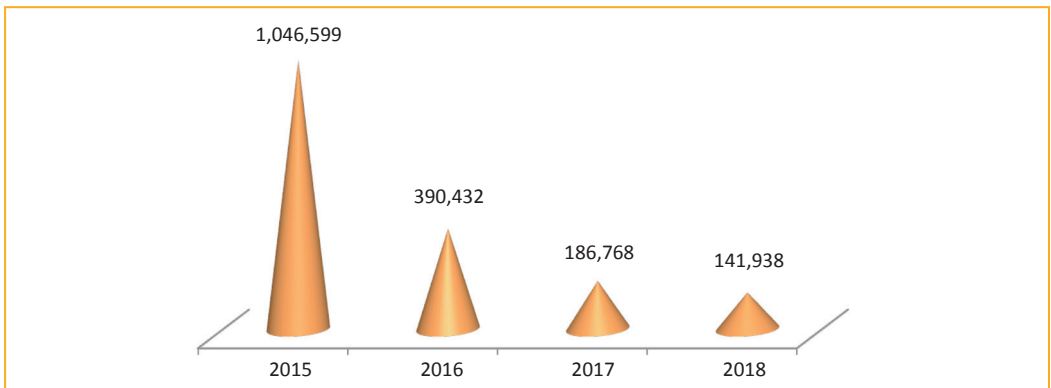

Η **Βαλκανική Οδός** συνεχίζει μέσω θάλασσας ή ξηράς μέχρι τη Θεσσαλονίκη, απευθείας ή μέσω Αθήνας, και από εκεί διασχίζει τα ελληνικά σύνορα με τη Βόρεια Μακεδονία στην Ειδομένη/Γευγελή, και μέσω της Βόρειας Μακεδονίας καταλήγει στα σερβικά σύνορα στο Ταμπανόβτσε/Πρέσεβο. Οσοι διέσχισαν την Τουρκία κατευθυνόμενοι προς τη Βουλγαρία συνεχίζουν από εκεί προς τη Σερβία. Από τη Σερβία, η διαδρομή είτε διασχίζει την Ουγγαρία στη Σουπότιτσα/Σέγκεντ είτε συνεχίζει μέσω Κροατίας και Σλοβενίας. Στη συνέχεια, μέσω της Ουγγαρίας ή της Σλοβενίας η διαδρομή συνεχίζεται προς την Αυστρία, ύστερα τη Γερμανία (αρχικά στη Βαυαρία), τη Σουηδία και προς άλλες χώρες της Δυτικής Ευρώπης.

Η Οδός της Κεντρικής Μεσογείου

Περίπου μισό εκατομμύριο άνθρωποι έφθασαν στην Ιταλία μέσω της **Οδού της Κεντρικής Μεσογείου** από το 2015, ακολουθώντας διάφορες μεταναστευτικές διαδρομές μέσω της Δυτικής Αφρικής προερχόμενοι από χώρες όπως η Νιγηρία, η Σενεγάλη, η Γκάμπια, το Μαλί και η Γκάνα, της Κεντρικής Αφρικής (Καμερούν, Γκαμπόν, ΛΔΚ), μέσω του Κέρατος της Αφρικής (Ερυθραία, Σομαλία, Αιθιοπία) και πιο πρόσφατα από τη Βόρεια Αφρική (Τυνησία, Αλγερία, Μαρόκο) και τη Νότια Ασία (Μπαγκλαντές, Πακιστάν), οι οποίες συναντιούνται στη Λιβύη, την κύρια χώρα διέλευσης. Οι άνθρωποι ταξιδεύουν με πλοiάριο από τη Λιβύη με προορισμό τα ιταλικά λιμάνια στα νησιά της Λαμπεντούζα και της Σικελίας (Πότζαλο, Τράπανι, Μεσσίνα) και το λιμάνι του Τάραντα στο νότιο άκρο της ηπειρωτικής Ιταλίας. Εκεί οι αφιχθέντες είτε κάνουν αίτηση ασύλου στην Ιταλία είτε συνεχίζουν το ταξίδι προς τα βόρεια σύνορα για να περάσουν στη Γαλλία στο Βεντιμίλια/Μεντόν, στην Ελβετία, ή μέσω Αυστρίας στη Γερμανία.

Πηγή: Στοιχεία του Συστήματος Παρακολούθησης Ροών (Displacement Tracking Matrix (DTM)) του ΔΟΜ: <https://migration.iom.int/europe> (τέλη 2018). Τα στοιχεία του 2015 προέρχονται από την ετήσια επισκόπηση ΔΤΜ του ΔΟΜ: <https://displacement.iom.int/reports/europe-%E2%80%94-mixed-migration-flows-europe-yearly-overview-2015>.

Λίγα λόγια για την έρευνα

Το Διεθνές Κέντρο για την Ανάπτυξη της Μεταναστευτικής Πολιτικής (ICMPD) διεξάγει από το 2014 εμπειρικές έρευνες με θέμα **την εμπορία ανθρώπων σε περιβάλλον μικτών μεταναστευτικών ροών και ανθρωπιστικών κρίσεων**, με σκοπό τη διεύρυνση και τη βελτίωση των γνώσεων όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο η εμπορία ανθρώπων επηρεάζει όσους μεταναστεύουν και αναζητούν καταφύγιο. Η έρευνα επικεντρώθηκε αρχικά στις επιπτώσεις που είχε η συριακή σύγκρουση και ο εκτοπισμός στο φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων στη Συρία και τις όμορες χώρες: Τουρκία, Λίβανο, Ιορδανία και Ιράκ. Η έρευνα αυτή οδήγησε στην εκπόνηση μιας ολοκληρωμένης μελέτης με τίτλο *Targeting Vulnerabilities*¹ (Στοχεύοντας στις ευαλωτότητες), την πρώτη εμπειρική, πολυεθνική μελέτη που αξιολογεί τις σχέσεις μεταξύ συρράξεων, εκτοπισμού και εμπορίας ανθρώπων. Στα μέσα του 2018, το ICMPD δημοσίευσε την έρευνα *Trafficking Along Migration Routes to Europe*² (Η εμπορία ανθρώπων μέσω των μεταναστευτικών οδών στην Ευρώπη), προβαίνοντας στην αποτίμηση των κενών, των αναγκών και των προκλήσεων που ενέχει ο εντοπισμός, η αναφορά, η προστασία και η κοινωνική ένταξη θυμάτων παράνομης διακίνησης που χρησιμοποίησαν τις μεταναστευτικές διαδρομές για να εισέλθουν στην Ευρώπη, και ιδίως στην Ελλάδα, τη Βουλγαρία, τη Βόρεια Μακεδονία, τη Σερβία, την Αυστρία, τη Γερμανία, τη Σουηδία και τη Φινλανδία.

Στη συνέχεια, το ICMPD προσαρμόσε τη μεθοδολογία της έρευνας που χρησιμοποίησε στο έργο *Targeting Vulnerabilities* για τη διεξαγωγή της έρευνας **Έρευνα για την ανθεκτικότητα και την ευαλωτότητα στην εμπορία ανθρώπων στο ταξίδι προς την Ευρώπη (STRIVE)**, που ξεκίνησε τον Οκτώβριο 2017 και στην οποία βασίστηκε η έρευνα *Η δύναμη να συνεχίσουμε*. Οι υπό μελέτη χώρες βρίσκονται κατά μήκος των κύριων βαλκανικών μεταναστευτικών οδών: Ελλάδα (η οποία είναι επίσης η χώρα πρώτης εισόδου κατά μήκος της οδού της Ανατολικής Μεσογείου), Βουλγαρία, Βόρεια Μακεδονία, Σερβία και Ουγγαρία. Επιπλέον, η έρευνα κάλυψε τη Γερμανία, την κύρια χώρα προορισμού των ανθρώπων που χρησιμοποιούν αυτές τις διαδρομές, και την Ιταλία, την ευρωπαϊκή χώρα πρώτης εισόδου κατά μήκος της διαδρομής της Κεντρικής Μεσογείου.

Η έρευνα αποτελεί μια περιγραφική αποτίμηση του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων και όχι μια αξιολόγηση της εχθρικής αντιμετώπισης των μεταναστών από οποιαδήποτε χώρα, πρόγραμμα ή οργανισμό. Ως εκ τούτου, συνδράμει τις εθνικές αρχές και την κοινωνία των πολιτών στις υπό εξέταση χώρες καθώς και την ΕΕ και άλλους περιφερειακούς και διεθνείς φορείς χάραξης πολιτικής στην αντιμετώπιση του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων, προσφέροντας ένα στέρεο και εμπειρικό γνωστικό υπόβαθρο για την εμπορία ανθρώπων κατά μήκος των μεταναστευτικών διαδρομών προς την Ευρώπη από τις αρχές του 2015. Σκοπός της έρευνας δεν είναι ο εντοπισμός επιβεβαιωμένων περιστατικών εμπορίας ανθρώπων αλλά η παροχή τεκμηριωμένων πληροφοριών σχετικά με ενδείξεις πιθανής εμπορίας ανθρώπων ώστε να ληφθούν εμπεριστατωμένες δράσεις και να προσδιοριστούν τα επόμενα βήματα από τις αρχές.

Μεθοδολογία της έρευνας

Τα **ερευνητικά ερωτήματα** είναι τα ακόλουθα:

- Ποιά είναι η συχνότητα εμφάνισης του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων μεταξύ

1 ICMPD (2015). *Targeting Vulnerabilities: The Impact of the Syrian War and Refugee Situation on Trafficking in Persons - A Study of Syria, Turkey, Lebanon, Jordan and Iraq*. Βιέννη: ICMPD.

2 Forin, R. & Healy, C. (2018). *Trafficking along Migration Routes to Europe: Bridging the Gap between Migration, Asylum and Anti-Trafficking*. Βιέννη: ICMPD.

- αυτοί που πραγματοποιούν παράτυπα το ταξίδι της μετανάστευσης προς την Ευρώπη;
- Ποιοι παράγοντες επιδρούν ώστε κάποιοι άνθρωποι που πραγματοποιούν το ταξίδι της μετανάστευσης προς την Ευρώπη να παρουσιάζουν μεγαλύτερη ανθεκτικότητα στην εμπορία ανθρώπων και σε άλλες μορφές κακοποίησης;
- Ποιοι είναι οι παράγοντες ευαλωτότητας στην εμπορία ανθρώπων και σε άλλες μορφές κακοποίησης όσων πραγματοποιούν το ταξίδι της μετανάστευσης προς την Ευρώπη;

Στο πλαίσιο της έρευνας πεδίου διεξήχθησαν συνεντεύξεις σε δύο ξεχωριστές ομάδες πληροφοροφόρων, με προσαρμοσμένες οδηγίες, κατευθυντήριες ερωτήσεις και μεθόδους ανάλυσης για κάθε ομάδα: άτομα που ταξίδευαν ή είχαν ταξιδέψει κατά μήκος των οδών (πρόσφυγες και μετανάστες) και βασικοί πληροφοροφόροι (προσωπικό διεθνών οργανισμών, εθνικών και τοπικών κρατικών αρχών, διεθνείς, εθνικές και τοπικές ΜΚΟ και ανθρωπιστικοί οργανισμοί, δημοσιογράφοι και άλλες πηγές μέσω ενημέρωσης, ερευνητές και λοιποί συνομιλητές).

Συνολικά πραγματοποιήθηκαν **87 βιογραφικές συνεντεύξεις** εις βάθος σε **91** μετακινούμενα άτομα. Όλες οι συνεντεύξεις διενεργήθηκαν κατόπιν της ενημερωμένης συναίνεσης των ερωτηθέντων, υπό καθεστώς απόλυτης ανωνυμίας και εχεμύθειας, ενώ ακολουθήθηκαν διαδικασίες για την παραπομπή περιπτώσεων που απαιτούσαν άμεση αντιμετώπιση. Ελήφθησαν επίσης υπόψη οι δεοντολογικοί κανόνες για την εμπολοκή εύλωτων ατόμων στην έρευνα. Όλοι οι συμμετέχοντες στις συνεντεύξεις ταξίδευαν ή είχαν ταξιδέψει κατά μήκος της διαδρομής της Ανατολικής Μεσογείου ή/και της Βαλκανικής οδού, ή της διαδρομής της Κεντρικής Μεσογείου. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκαν συνολικά 215 συνεντεύξεις με βασικούς πληροφοροφόρους – **περιλαμβανομένων ατομικών συνεντεύξεων και συνεντεύξεων με ομάδες στόχους 2-4 ατόμων παρόμοιου προφίλ** - συνολικά επί **245** βασικών πληροφοροφόρων στις επτά χώρες υπό μελέτη.

Οι 302 συνεντεύξεις με τα 336 άτομα σε κίνηση και βασικούς πληροφοροφόρους πραγματοποιήθηκαν **στις πρωτεύουσες των επτά υπό μελέτη χωρών και σε άλλες 32 πόλεις, κωμοπόλεις και χωριά** που βρίσκονται κατά μήκος της διαδρομής και στις χώρες προορισμού,³ ενώ το μεγαλύτερο μέρος εξ αυτών έγινε κατ' ιδίαν, αλλά και τηλεφωνικά, μέσω Skype ή ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

Η έρευνα εφάρμοσε μια διεπιστημονική μεθοδολογία, συνδυάζοντας την πρωτογενή επιτόπια έρευνα με την έρευνα τεκμηρίωσης και την ανάλυση ποιοτικών και ποσοτικών δεδομένων. **Την άντληση των δεδομένων και των πληροφοριών ακολούθησε η τριγωνοποίησή τους**, ώστε να γίνει διασταύρωση, σύγκριση και αντιπαραβολή των ευρημάτων που προέχονταν από διαφορετικές πηγές και των αποτελεσμάτων που αποκτήθηκαν με τη χρήση διαφορετικών μεθόδων. Δεδομένου ότι η προσέγγιση των ερωτηθέντων είναι σαφώς υποκειμενική,⁴ καταβλήθηκε κάθε

3 Στην Ελλάδα: Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Μυτιλήνη, Μόρια, Καβάλα, Δράμα και Φυλάκιο. Στη Βόρεια Μακεδονία: Σκόπια, Ταμπανόβτσε, Κουμανόβο και Γευγελή, Στη Βουλγαρία: Σόφια, στη Σερβία: Βελιγράδι, Σουπότιτσα, Κίκιντα, Σμόμπορ, Βράνι, Μπουγιάνοβατς, Πρέσεβο, Αδαševci, Πρίντοτ και Πίροτ. Στην Ουγγαρία: Βουδαπέστη, Τόμπα και Σέγκεντ. Στη Γερμανία: Βερολίνο, Μπάμπεργκ, Μόναχο, Νυρεμβέργη και Μπαντ Κρόιτσαχ. Στην Ιταλία: Ρώμη, Βενετία, Μέστρε, Νάπολη, Παλέρμο, Αγκριτζέντο, Κατάνια, Μπαγερία και Βεντιμίλια.

4 Οι άνθρωποι εν κινήσει που ερωτήθηκαν εξιστόρησαν τη δική τους προσωπική εμπειρία, τι υπέπεσε στην αντίληψή τους να συμβαίνει σε άλλους στην πορεία του ταξιδιού και ιστορίες που είχαν ακούσει από τρίτους. Παρομοίως, οι εξειδικευμένοι φορείς που ερωτήθηκαν είχαν συγκεκριμένους περιορισμούς ως προς τη γνώση τους και σε κάποια σημεία μεροληπτύσαν ανάλογα με το εάν προέρχονταν από την κυβέρνηση ή από τις ΜΚΟ, από την πανεπιστημιακή κοινότητα ή από άλλους χώρους. Επίσης, οι περισσότεροι εξειδικευμένοι φορείς έτειναν να βλέπουν τα πράγματα υπό το πρίσμα της χώρας στην οποία βρίσκονταν και δεν είχαν ολοκληρωμένη πληροφόρηση για όλες τις μεταναστευτικές διαδρομές. Το ίδιο ισχύει και για τη βιβλιογραφία του χρησιμοποιήθηκε, η οποία ενδέχεται επίσης να παρουσιάζει αδυναμίες και προκαταλήψεις.

προσπάθεια διασαύρωσης και τριγωνοποίησης των πληροφοριών ώστε αυτές να μην βασίζονται σε μία μόνο πηγή, λαμβάνοντας επιπλέον υπόψη τις προκαταλήψεις και τις περιορισμένες γνώσεις των ερωτηθέντων. Για να αντισταθμιστούν οι περιορισμοί που θέτει μία εθνική προσέγγιση, δόθηκε προτεραιότητα στις αφηγήσεις των ανθρώπων που είχαν οι ίδιοι ταξιδέψει κατά μήκος της εκάστοτε διαδρομής, καθώς είχαν άμεσα βιώσει τα ζητήματα που πραγματεύεται η παρούσα έρευνα.

Για να διασφαλιστεί η εγκυρότητα και η ορθότητα της μεθοδολογίας και της ανάλυσης, εφαρμόστηκε ένα σύστημα **αξιολόγησης από ομοτίμους (peer review)**. Η έρευνα υποβλήθηκε σε διπλή εξωτερική και εσωτερική αξιολόγηση από δύο ανώτερους ακαδημαϊκούς, καθώς και από τον Επικεφαλής του Τμήματος Ερευνών του ICMPPD.

Η δομή της έρευνας

Το **πρώτο κεφάλαιο** της πλήρους έρευνας με τίτλο Η δύναμη να συνεχίσουμε περιγράφει λεπτομερώς την ερευνητική μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, ενώ ταυτόχρονα παρέχεται μια σύνοψη ανασκόπηση της βιβλιογραφίας του υπό μελέτη θέματος και αναλύεται η σημασία των όρων που θα χρησιμοποιηθούν σε αυτήν. Το **δεύτερο κεφάλαιο** εντάσσει τα κύρια ευρήματα της έρευνας στο πλαίσιό τους, αναλύοντας το προφίλ των ανθρώπων που ταξίδευαν, τις διαδρομές που ακολούθησαν καθώς και τις μεταναστευτικές πολιτικές και τις πολιτικές ασύλου που ίσχυαν σε κάθε περίπτωση. Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύονται οι παράγοντες ανθεκτικότητας και ευαλωτότητας στην εμπορία ανθρώπων και σε άλλες μορφές κακοποίησης, και κατανέμονται στις εξής κατηγορίες: προσωπικοί παράγοντες που ισχύουν στο στάδιο προ της αναχώρησης μέχρι την άφιξη στην επιδιωκόμενη ή τη *de facto* χώρα προορισμού, παράγοντες που σχετίζονται με τη χώρα προέλευσης και ανακύπτουν κατά τη διάρκεια του ταξιδιού διαμέσου των χωρών διέλευσης προς τις χώρες προορισμού και παράγοντες που συνδέονται με την εθνική στάση των υπό μελέτη χωρών διέλευσης ή/και προορισμού. Το **τέταρτο κεφάλαιο** εξετάζει τις ενδείξεις πιθανών περιστατικών εμπορίας ανθρώπων σε αυτό το πλαίσιο, διακρίνοντας διαφορετικές μορφές εμπορίας ανθρώπων και άλλες μορφές κακοποίησης. Η έρευνα ολοκληρώνεται με τα **συμπεράσματα και τις προτάσεις πολιτικής**. Στο **Παράρτημα της έρευνας παρατίθενται πιθανά περιστατικά εμπορίας** ανθρώπων και άλλων μορφών κακοποίησης που εντοπίστηκαν στο πλαίσιο της έρευνας, πέραν των 29 υποθέσεων που αναφέρονται στο τέταρτο κεφάλαιο.

Οι μεταναστευτικές οδοί της Μεσογείου και των Βαλκανίων

Όλα τα πορίσματα της έρευνας αναδεικνύουν τη σημασία του **πλαισίου στο οποίο εντάσσονται οι μεταναστευτικές οδοί**. Η γεωμορφολογία των διαδρομών, οι πολιτικές και οι πρακτικές που εφαρμόστηκαν κατά τη διάρκεια διαφορετικών χρονικών περιόδων σε διαφορετικά μέρη διαμορφώνουν τις εμπειρίες των ανθρώπων που χρησιμοποιούν αυτές τις διαδρομές. Στους καθοριστικούς αυτούς παράγοντες συγκαταλέγονται η διάρκεια του ταξιδιού και τα εμπόδια που παρουσιάζονται στην πορεία, ιδίως τα εμπόδια για τα οποία οι ταξιδιώτες είναι απροετοίμαστοι. Με βάση τα παραπάνω, στην ενότητα αυτή αναλύεται η εξέλιξη των ισχυουσών πολιτικών και τα προφίλ των ανθρώπων που μετακινήθηκαν την περίοδο 2015-2018.

Τέσσερα ορόσημα που σημάδεψαν τις εμπειρίες των ατόμων που ταξίδεψαν μέσω των οδών της Ανατολικής Μεσογείου και των Βαλκανίων από το 2015

Φάσεις της μετανάστευσης κατά μήκος της διαδρομής της Ανατολικής Μεσογείου και της Βαλκανικής Οδού

Μολονότι οι συνθήκες στις οδούς της Ανατολικής Μεσογείου και των Βαλκανίων δεν παρέμειναν σταθερές στα τέσσερα χρόνια που καλύπτει η έρευνα, υπήρχαν κάποια ορόσημα που επέφεραν σημαντικές αλλαγές. Η πρώτη φάση (Ιανουάριος-Ιούνιος 2015) χαρακτηρίστηκε από **αύξηση του αριθμού των ατόμων που ταξίδευαν μέσω των οδών της Ανατολικής Μεσογείου και των Βαλκανίων**, από τα τέλη του 2014, με «ανοικτά σύνορα» εν γένει που διευκόλυναν την ταχεία διέλευση, ακόμη και την άτυπη. Παρά το γεγονός ότι οι υπηρεσίες παράνομης διακίνησης ανθρώπων ήταν συχνά απαραίτητες για τον διάπλου από την Τουρκία στα κοντινά ελληνικά νησιά, σε γενικές γραμμές, οι άνθρωποι μπορούσαν να διέλθουν σχετικά γρήγορα μέσα από τις περισσότερες χώρες που μελετά η έρευνα. Καθ' όλη τη διάρκεια του 2015, οι Σύριοι αποτελούσαν την πολυπληθέστερη εθνική ομάδα ατόμων που έφτανε μέσω της οδού της Ανατολικής Μεσογείου μαζί με πολλούς Αφγανούς, Ιρακινούς και Ερυθραίους, οι οποίοι διέσχιζαν τη θάλασσα και συνέχιζαν μέσω της Βαλκανικής οδού.

Κατά τη δεύτερη φάση, από τον Ιούνιο του 2015 μέχρι τον Μάρτιο του 2016, η Βαλκανική οδός ήταν πλέον ελεγχόμενη, **οι δε πολιτικές και οι πρακτικές επέτρεπαν εν γένει τη νόμιμη διέλευση μέσω των βαλκανικών χωρών.** Η Ευρωπαϊκή Ατζέντα για τη Μετανάστευση, που θεσπίστηκε τον Μάιο του 2015, προέβλεπε τη λήψη άμεσων μέτρων και τη χάραξη νέου πλαισίου στρατηγικής για τη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών. Στο πλαίσιο του προγράμματος, δημιουργήθηκαν «hotspot» στην Ελλάδα και την Ιταλία και με βάση την προσέγγιση αυτή, τον Σεπτέμβριο του 2015 εγκρίθηκε ένα προσωρινό ενδοκοινοτικό πρόγραμμα επείγουσας μετεγκατάστασης, με τα ευρωπαϊκά κράτη μέλη να δεσμεύονται για την **μετεγκατάσταση** συνολικά 160.000 ανθρώπων από την Ελλάδα και την Ιταλία, που είχαν «σαφή ανάγκη διεθνούς προστασίας».

Σύμφωνα με την περιγραφή ενός εκπροσώπου εθνικής υπηρεσίας της Βόρειας Μακεδονίας, το 2015, έφταναν στη χώρα άτομα που «δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις εισόδου, δεν ζητούσαν προστασία από το κράτος και ήθελαν να προχωρήσουν παραπέρα. Αυτή η κατηγορία δεν υπήρχε». Ως εκ τούτου, στα μέσα του 2015, η Βόρεια Μακεδονία και η Σερβία τροποποίησαν το θεσμικό τους πλαίσιο ώστε να **επιτρέπεται η νόμιμη διέλευση μέσω των εδαφών τους, υπό την προϋπόθεση ότι είχε καταγραφεί η «πρόθεση των ενδιαφερομένων για υποβολή αίτησης χορήγησης ασύλου» και ότι θα εξέρχονταν από τη χώρα εντός 72 ωρών.** Τον Αύγουστο 2015 η γερμανική κυβέρνηση εξέδωσε μια ανακοίνωση αναβολής της εφαρμογής του Κανονισμού του Δουβλίνου στους Σύριους, επιτρέποντάς τους να υποβάλουν αίτηση για χορήγηση ασύλου στη Γερμανία ακόμη κι αν είχαν ήδη διέλθει μέσω άλλου ευρωπαϊκού κράτους μέλους.

Ενα αγκαθωτό συρματοπλέγμα, μήκους σχεδόν 200 χιλιομέτρων, υψώθηκε κατά μήκος των συνόρων της Ουγγαρίας με τη Σερβία και την Κροατία. Η ανέγερσή του ολοκληρώθηκε τον Σεπτέμβριο του 2015. Οσοι θα επιχειρούσαν να εισέλθουν στην Ουγγαρία μέσω του συνοριακού συρματοπλέγματος θα βρίσκονταν αντιμέτωποι με την κατηγορία της διάπραξης εγκλήματος. Στις αρχές του 2016, οι χώρες κατά μήκος της διαδρομής απαγόρευαν την είσοδο σε υπηκόους άλλων κρατών πλην των των Σύρων, των Ιρακινών και των Αφγανών. Αργότερα, οι Αφγανοί διαγράφηκαν από τη λίστα. Από τις αρχές του έτους και έως τις 20 Δεκεμβρίου 2015, είχαν καταγραφεί επισήμως ένα εκατομμύριο αφίξεις μέσω θάλασσας και ξηράς στις ευρωπαϊκές χώρες πρώτης εισόδου.

Το 2015, η διαδρομή της Ανατολικής Μεσογείου μέσω θάλασσας από την Τουρκία προς την Ελλάδα και η χερσαία διαδρομή μέσω των Δυτικών Βαλκανίων θεωρούνταν οι **ασφαλέστερες και ευκολότερες διαδρομές σε σχέση με τις διαδρομές της Κεντρικής και Δυτικής Μεσογείου.** Σε αυτό το τμήμα του ταξιδιού οι υπηρεσίες παράνομης διακίνησης δεν ήταν απαραίτητες σε γενικές γραμμές, με αποτέλεσμα να μην επηρεάζεται η ανθεκτικότητα των μετακινούμενων ατόμων από τους όποιους κινδύνους ενείχε η επαφή τους με λαθρεμπόρους μεταναστών. Πολλοί εξ αυτών ήταν Σύριοι, διέθεταν επαρκείς οικονομικούς πόρους και είχαν την ευκαιρία να μεταβούν στον επιδιωκόμενο προορισμό (συνήθως τη Γερμανία και τη Σουηδία) σχετικά γρήγορα.

Η αρχή της τρίτης φάσης (Μάρτιος-Δεκέμβριος 2016) σηματοδοτήθηκε από τη **δήλωση ΕΕ-Τουρκίας και από το κλείσιμο, τον περιορισμό και την οχύρωση των συνόρων** στις χώρες που βρίσκονται κατά μήκος της Βαλκανικής οδού. Ο αριθμός των ατόμων που χρησιμοποιούσαν το θαλάσσιο πέρασμα από την Τουρκία προς την Ελλάδα μειώθηκε σημαντικά το υπόλοιπο του 2016. Ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ) κατέγραψε συνολικά 384.527 παράτυπες αφίξεις στην ΕΕ μέσω των θαλάσσιων και χερσαίων συνόρων το 2016, έναντι 1.046.599 το 2015.

Η δυνατότητα νόμιμης διέλευσης από την Ελλάδα μέσω Βόρειας Μακεδονίας και Σερβίας άρθηκε επιτυχώς. Πολλοί άνθρωποι που σκόπευαν να διέλθουν μέσω των οδών με προορισμό τη Δυτική Ευρώπη «εγκλωβίστηκαν» στην πορεία. Το ίδιο διάστημα, οι πολιτικές στη Γερμανία κινήθηκαν σταδιακά προς μια πιο περιοριστική κατεύθυνση από το 2016 και εφεξής, περιορίζοντας την πρόσβαση στην αγορά εργασίας ορισμένων ομάδων αιτούντων άσυλου και επισπεύδοντας τις διαδικασίες χορήγησης άσυλου, επιστροφής και απέλασης.

Το 2018, έτος κατά το οποίο διεξήχθη η έρευνα πεδίου, καταγράφηκαν συνολικά 141.938 αφίξεις στις ευρωπαϊκές χώρες πρώτης εισόδου. **Ορισμένοι επέλεξαν την «αντίστροφη» πορεία, όχι μόνο προς τη Δυτική Ευρώπη, ενώ άλλοι επιχειρήσαν να ακολουθήσουν νέες – και συνήθως πιο επικίνδυνες - διαδρομές.** Η «αντίστροφη» πορεία οφειλόταν είτε:

- στην ανάγκη να εργαστούν εποχικά το καλοκαίρι και το φθινόπωρο στη συγκομιδή καρπών
- στο γεγονός ότι κάποιοι είχαν χωριστεί από τα μέλη της οικογένειάς τους στη διαδρομή, δεν μπορούσαν να συνεχίσουν το ταξίδι και ήθελαν να επανενωθούν με τις οικογένειές τους
- στο γεγονός ότι επιθυμούσαν να επιστρέψουν χωρίς έγγραφα στη χώρα καταγωγής τους
- στο γεγονός ότι δεν είχαν καταφέρει να διασχίσουν τα σερβοουγγρικά σύνορα για να εισέλθουν ξανά στην ΕΕ και επομένως ήθελαν να επιστρέψουν στην Ελλάδα ως τη μόνη προβάσιμη ευρωπαϊκή χώρα.

Από τον Αύγουστο 2017 έως τις αρχές Οκτωβρίου 2018, βάσει της αρχής της αμοιβαιότητας ως προς την απελευθέρωση του καθεστώτος των θεωρήσεων για τους Σέρβους που ταξίδευαν στο Ιράν, οι **Ιρανοί μπορούσαν να μεταβούν αεροπορικώς στη Σερβία χωρίς να απαιτείται θεώρηση.** Ορισμένοι Ιρανοί επέλεγαν αυτό το μέσο για να ταξιδεύουν τακτικά και με ασφάλεια προς τη Σερβία άλλοτε ως τουρίστες, ή για να ζητήσουν άσυλο στη Σερβία, άλλοτε πάλι ταξίδευαν στη Σερβία με προορισμό τη Δυτική Ευρώπη για να ζητήσουν εκεί τη χορήγηση άσυλου ή ταξίδευαν στην Ελλάδα με σκοπό να μεταβούν αεροπορικώς στη Δυτική Ευρώπη και να ζητήσουν άσυλο.

Στον απόηχο των γενικών εκλογών του 2017 στη Γερμανία και των εκλογών του 2018 στη Βαυαρία, η γερμανική κυβέρνηση εισήγαγε **ταχείες διαδικασίες για τους αιτούντες άσυλο στη Γερμανία, οι οποίοι είχαν ταξιδέψει προηγουμένως μέσω άλλων ευρωπαϊκών κρατών μελών.** Στη γερμανική πολιτική σκηνή, αυτή η κατηγορία μεταναστών χαρακτηρίστηκε ως «δευτερογενείς μετανάστες».

Ο πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει τον αριθμό των καταγεγραμμένων αφίξεων μέσω της Βαλκανικής οδού. Σύμφωνα με τα ετήσια στοιχεία των χωρών υπό μελέτη στην παρούσα έρευνα, από το 2015 ο αριθμός των αφίξεων μέσω των Οδών της Ανατολικής Μεσογείου και της Βαλκανικής εμφανίζει σταθερή μείωση.

Καταγεγραμμένος αριθμός μετακινούμενων ατόμων μέσω της Οδού της Ανατολικής Μεσογείου και της Βαλκανικής Οδού, 2015-2018

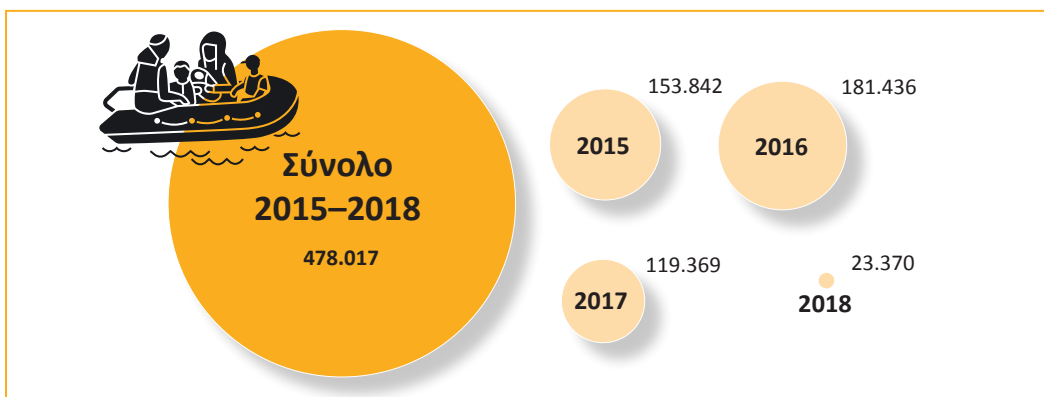
Καταγεγραμμένες αφίξεις	Ελλάδα	Βουλγαρία	Βόρεια Μακεδονία	Σερβία	Ουγγαρία
2015	857.363	31.174	388.233	579.518	411.515
2016	176.906	17.187	89.771	98.975	19.221
2017	35.052	2.562	547	5.435	1.626
2018	49.158	2.503	3.126	8.022	382
Σύνολο 2015-2018	1.118.479	53.426	481.677	691.950	432.744

Πηγή: Στοιχεία του Συστήματος Παρακολούθησης Ροών (Displacement Tracking Matrix (DTM)) του ΔΟΜ: <https://migration.iom.int/europe> (τέλη 2018). Τα στοιχεία του 2015 προέρχονται από την Ετήσια Επισκόπηση DTM του ΔΟΜ: <https://displacement.iom.int/reports/europe-%E2%80%94-mixed-migration-flows-europe-yearly-overview-2015>.

Ο όγκος των αφίξεων στην Ιταλία μέσω θαλάσσης κορυφώθηκε το 2016 ενώ άρχισε να μειώνεται σταδιακά το 2017 και δραστικά το 2018

Ο αριθμός των αφίξεων μέσω της Οδού της Κεντρικής Μεσογείου, μολονότι επηρεάστηκε όπως και οι άλλες μεταναστευτικές διαδρομές από ορισμένες ευρωπαϊκές πολιτικές, σε μεγάλο βαθμό καθορίστηκε από τις εθνικές εξελίξεις στην Ιταλία. Την περίοδο 2015-2016, ο αριθμός των ατόμων που αφίχθησαν μέσω της Οδού της Κεντρικής Μεσογείου ήταν σταθερός, ενώ το 2017 και το 2018 μειώθηκε σημαντικά.

Καταγεγραμμένες αφίξεις μέσω θαλάσσης στην Ιταλία, 2015-2018

Πηγή: Στοιχεία του Συστήματος Παρακολούθησης Ροών (Displacement Tracking Matrix (DTM)) του ΔΟΜ): <https://migration.iom.int/europe> (τέλη 2018). Τα στοιχεία του 2015 προέρχονται από την Ετήσια Επισκόπηση DTM του ΔΟΜ: <https://displacement.iom.int/reports/europe-%E2%80%94-mixed-migration-flows-europe-yearly-overview-2015>.

Μέχρι το 2015, η Ιταλία είχε δεχτεί τον υψηλότερο αριθμό ανθρώπων που έφθασαν μέσω των μεταναστευτικών οδών στην ΕΕ – περίπου 170.000 ανθρώπους το 2014. **Η πλειονότητα των ανθρώπων που έφταναν στην Ιταλία μέσω του διαδρόμου της Κεντρικής Μεσογείου και έκαναν αίτηση για χορήγηση ασύλου το 2015 προέρχονταν από τη Δυτική Αφρική και το Κέρας της Αφρικής.** Ως επί το πλείστον ήταν άνδρες, με μικρή αύξηση του αριθμού των ασυνόδευτων

ανηλίκων. Ένας μικρότερος αριθμός ατόμων προερχόταν από τη Συρία, το Μπαγκλαντές, το Πακιστάν, το Αφγανιστάν και την Ουκρανία. Το 2016 αυξήθηκε το ποσοστό των ανθρώπων που φτάνοντας στην Ιταλία υπέβαλαν αίτηση για χορήγηση ασύλου στη χώρα. Επρόκειτο για ανθρώπους προερχόμενους κυρίως από τη Δυτική Αφρική και την Ερυθραία, αλλά και περισσότερες γυναίκες και ασυνόδευτα παιδιά.

Τον Φεβρουάριο του 2017, η **Ιταλία και η Λιβύη υπέγραψαν Μνημόνιο Κατανόησης (ΜοΥ)** για την ενίσχυση της συνεργασίας στον τομέα της μετανάστευσης. Το 2017 έφθασε στην Ιταλία αυξημένος αριθμός Νιγηριανών και Μπαγκλαντεσιανών αλλά και ασυνόδευτων ανηλίκων. Εκτός από τη Βαλκανική οδό, ορισμένοι υπήκοοι της Ερυθραίας, της Νιγηρίας και της Σομαλίας χρησιμοποίησαν επίσης την Οδό της Κεντρικής Μεσογείου για να φθάσουν στη Γερμανία και να υποβάλουν εκεί αίτηση για χορήγηση ασύλου.

Ο Νόμος για την Ασφάλεια που ψηφίστηκε στην Ιταλία στα τέλη του 2018 προέβλεπε μέτρα για την καταπολέμηση της «παράτυπης μετανάστευσης», την αποτελεσματική εκτέλεση των εντολών απέλασης και τη ρύθμιση ζητημάτων χορήγησης αδειών προσωρινής διαμονής για ανθρωπιστικούς σκοπούς. Η Ιταλία και άλλα ευρωπαϊκά κράτη περιόριζαν ολοένα και περισσότερο τον αριθμό των επιχειρήσεων έρευνας και διάσωσης στη θάλασσα. Η κύρια εθνικότητα των 23.370 ανθρώπων που έφτασαν στην Ιταλία μέσω θαλάσσης το 2018 ήταν Τυνήσιοι. Αν και από το 2016 ο αριθμός των ανθρώπων που φτάνουν στην Ιταλία παρουσιάζει σταθερή μείωση, αντίθετως ο αριθμός των ανθρώπων που φτάνουν στην Ισπανία μέσω του διαδρόμου της Δυτικής Μεσογείου, αυξανόταν σταθερά από το 2015, φτάνοντας το 2018 τους 64.427.

Ανθεκτικότητα και ευαλωτότητα στην εμπορία ανθρώπων και σε άλλες μορφές κακοποίησης

Η ανθεκτικότητα νοείται ως αντίσταση στην εμπορία ανθρώπων και σε άλλες μορφές κακοποίησης ενώ η ευαλωτότητα σχετίζεται με την πιθανότητα να πέσει κάποιος θύμα εμπορίας

Στην παρούσα έρευνα, ως ανθεκτικότητα στην εμπορία ανθρώπων και σε άλλες μορφές κακοποίησης νοούνται οι παράγοντες εκείνοι που συμβάλλουν στην αποτροπή επέλευσης της εμπορίας ανθρώπων και άλλων μορφών κακοποίησης. Η ανθεκτικότητα αναφέρεται στις πιο θετικές πτυχές της εμπειρίας από το ταξίδι της μετανάστευσης και εστιάζει στους ανθρώπους που δεν έπεσαν θύματα κακοποίησης ή εκμετάλλευσης και στους λόγους στους οποίους οφείλεται αυτό. Η δε ευαλωτότητα αφορά στους κινδύνους της εμπορίας ανθρώπων και στους παράγοντες που καθιστούν πιο πιθανό το ενδεχόμενο οι άνθρωποι που παίρνουν τον δρόμο της μετανάστευσης να πέσουν θύμα παράνομης διακίνησης ή εκμετάλλευσης. Υπό μία έννοια, η ανθεκτικότητα μπορεί να είναι απλά το αντίθετο της ευαλωτότητας; εάν κάποιες ευαλωτότητες δεν υπάρχουν, τότε το άτομο είναι πιο ανθεκτικό. Ωστόσο, προσδιορίστηκαν επιπλέον πολλοί παράγοντες ανθεκτικότητας που δεν συνδέονται με ευαλωτότητες.

Η ανθεκτικότητα προσεγγίζεται εννοιολογικά ως το σημείο αφετηρίας που μπορεί να διατηρηθεί, να βελτιωθεί ή να υπονομευθεί από παράγοντες ευαλωτότητας. Αποτελεί τη βασική συνθήκη καθώς η πλειονότητα των ανθρώπων που ταξιδεύουν μέσω των μεταναστευτικών οδών δεν πέφτουν θύμα παράνομης διακίνησης και επομένως η έρευνα προσδιορίζει τους παράγοντες εκείνους που οδηγούν κάποιους ανθρώπους, υπό ορισμένες συνθήκες, να πέσουν θύμα παράνομης διακίνησης. Η εμπορία ανθρώπων επομένως θεωρείται εκτροπή και παρέκκλιση από τον κανόνα. Εν προκειμένω, δεν πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός, όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα της έρευνας Η Δύναμη να συνεχίσουμε, ότι ένας μεγάλος αριθμός ανθρώπων έχουν βιώσει σοβαρότατη καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους σε αυτό το πλαίσιο.

Για να βελτιώσουμε την αντιμετώπιση αυτών των παραγόντων, είναι σημαντικό να κατανοήσουμε την έννοια της ευαλωτότητας. Σε ορισμένες ειδικές περιπτώσεις, η κατάσταση ευαλωτότητας στην οποία περιέρχονται τα θύματα εμπορίας ανθρώπων μπορεί να προσιδιάζει με περίπτωση εμπορίας ανθρώπων και τελικά να διαπιστώνεται, κατόπιν περαιτέρω έρευνας, ότι όντως έχει διαπραχθεί το έγκλημα της εμπορίας.

Η ευαλωτότητα και η ανθεκτικότητα είναι άρρηκτα συνδεδεμένες. Για να μειωθούν τα κρούσματα εμπορίας ανθρώπων και άλλων μορφών κακοποίησης, θα πρέπει να δοθεί έμφαση στη μείωση των παραγόντων ευαλωτότητας και έκθεσης σε διάφορους κινδύνους, αφενός, και στην ενδυνάμωση της ικανότητας αντίστασης, αφετέρου. Η εμπορία ανθρώπων και οι άλλες μορφές κακοποίησης συντελούνται επειδή οι άνθρωποι είναι ευάλωτοι και εκτεθειμένοι σε κινδύνους, και δεν είναι σε θέση να αντισταθούν σε αυτούς. Η έρευνα καταδεικνύει ότι οι παράγοντες ανθεκτικότητας και ευαλωτότητας:

- μεταβάλλονται διαχρονικά – δεν παραμένουν στατικοί καθόλη τη διάρκεια του ταξιδιού
- επηρεάζουν τον καθένα με διαφορετικό τρόπο – αυτό που για κάποιον συνιστά ανθεκτικότητα για κάποιον άλλο μπορεί να είναι ευαλωτότητα και
- λειτουργούν σωρευτικά – καθορίζονται από έναν συνδυασμό αλληλένδετων παραγόντων.

Για τους ανθρώπους που έχουν πάρει το δρόμο της μετανάστευσης, τόσο τα γεγονότα όσο και το πλαίσιο **πριν από την αναχώρηση, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού στις χώρες διέλευσης και στις επιδιωκόμενες χώρες προορισμού** επηρεάζουν την ανθεκτικότητα και την ευαλωτότητά τους. Η ανθεκτικότητα και η ευαλωτότητα μπορεί να ενισχύονται, να μειώνονται ή να μετασχηματίζονται. Οι παράγοντες ανθεκτικότητας και ευαλωτότητας μεταβάλλονται, καθορίζονται και επανακαθορίζονται κατά τις διάφορες φάσεις της μετακίνησης. Για παράδειγμα, ο τρόπος μεταχείρισης ενός ατόμου στην παιδική του ηλικία μπορεί να το καθιστά ευάλωτο σε κάποια στάδια της διαδρομής, αλλά ανθεκτικό σε άλλα ή στη χώρα προορισμού.

Τα ατομικά χαρακτηριστικά και οι συνθήκες καθορίζουν την ανθεκτικότητα και την ευαλωτότητα

Οι προσωπικοί παράγοντες δεν είναι από μόνοι τους πηγές ανθεκτικότητας ή ευαλωτότητας στην εμπορία ανθρώπων. Αντιθέτως, αλληλεπιδρούν με τους συγκυριακούς παράγοντες ανθεκτικότητας ή ευαλωτότητας κατά τρόπο ώστε ενισχύουν την ανθεκτικότητα ή επιτείνουν την ευαλωτότητα. Οι πηγές προσωπικής ευαλωτότητας και οι παράγοντες ανθεκτικότητας βρίσκονται σε συνάφεια καθόλο το μεταναστευτικό ταξίδι, από το στάδιο πριν την αναχώρηση στη χώρα

προέλευσης ή διαμονής μέχρι την εγκατάσταση στον επιδιωκόμενο τελικό προορισμό.

Τα ζητήματα που άπτονται της ηλικίας και του φύλου αναφέρονταν συχνότερα ως παράγοντες ευαλωτότητας από τους βασικούς πληροφορητές, οι οποίοι τόνιζαν ότι οι ανήλικοι (κυρίως ασυνόδευτα παιδιά), οι γυναίκες και τα νεαρά κορίτσια είναι πιο ευάλωτα. **Τα παιδιά είναι εξ ορισμού ευάλωτα στην εμπορία και σε άλλες μορφές κακοποίησης**, εξαιτίας της απειρίας τους. Ωστόσο, στις συνθήκες της μετανάστευσης αυτή η ευαλωτότητα μπορεί να ενισχυθεί ή να μειωθεί. Η ηλικία αλληλεπιδρά με το φύλο, καθιστώντας τα νεαρά κορίτσια και τα αγόρια, τις γυναίκες και τους άνδρες ιδιαίτερα ανθεκτικούς ή ευάλωτους, ανάλογα με τη συγκυρία και την κατάσταση στην οποία βρίσκονται.

Ειδικότερα οι γυναίκες και τα νεαρά κορίτσια διατρέχουν υψηλότερο κίνδυνο σεξουαλικής κακοποίησης, καθώς και συναφών μορφών κακοποίησης, όπως το «σεξ επιβίωσης» (η σεξουαλική συνεύρεση με αντάλλαγμα ένα αγαθό ή μια υπηρεσία) ή άλλες μορφές σεξουαλικής και έμφυλης βίας (SGBV). Οι άνδρες και οι γυναίκες θεωρούνται εν γένει πιο ανθεκτικοί, μολονότι εκτίθενται σε συγκεκριμένες ευαλωτότητες και έμφυλες προσδοκίες. Σε ορισμένες περιπτώσεις, το τεκμήριο ανθεκτικότητάς τους μπορεί στην πράξη να επιτείνει την ευαλωτότητα.

Συγκεντρώθηκαν ελάχιστες πληροφορίες για μετανάστες λεσβίες, ομοφυλόφιλους, αμφιφυλόφιλους ή διεμφυλικούς, αν και έχουν ιδιαίτερες ευαλωτότητες εξαιτίας των διακρίσεων που υφίστανται. Οι άνθρωποι με αναπηρία και οι ηλικιωμένοι έχουν επίσης συγκεκριμένες ευαλωτότητες στο πλαίσιο της μετανάστευσης.

«Το ταξίδι ήταν πολύ δύσκολο. Εφτασα με τη βοήθεια του Θεού, που μου έδωσε τη δύναμη να αντέξω».

– Δήλωση 35χρονου Ιρανού άνδρα στο πλαίσιο συνέντευξης στην Ουγγαρία (HU-M-01)

Η θρησκευτική πίστη δίνει στους ανθρώπους το ψυχικό σθένος να αντέξουν τις δυσκολίες του ταξιδιού. Η πλειονότητα των 91 ανδρών και γυναικών που ερωτήθηκαν στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας και είχαν ακολουθήσει μια μεταναστευτική διαδρομή ανέφεραν τη θρησκεία ή την πίστη τους ως παράγοντα ανθεκτικότητας – όχι απαραίτητα ανθεκτικότητας στην εμπορία ανθρώπων αλλά ως πηγή ψυχικού σθένους για την αντιμετώπιση των δυσκολιών του ταξιδιού και των αντιξοοτήτων στις χώρες προορισμού.

Για να καταφέρουν να συνεχίσουν το μακρύ ταξίδι μέσω των μεταναστευτικών οδών, οι μετακινούμενοι πληθυσμοί αντλούν δύναμη από τα ψυχικά τους αποθέματα, τα κίνητρα, τα μελλοντικά τους σχέδια και τη γενικότερη αίσθηση ελπίδας. Σύμφωνα με τη μαρτυρία ενός Σύριου άνδρα που συμμετείχε σε συνέντευξη «Αν χάσουμε την ελπίδα για τη ζωή, έχουμε πεθάνει. Η ελπίδα μάς κρατά ζωντανούς». Η ύπαρξη ευελιξίας όσον αφορά τα σχέδια και η δυνατότητα προσαρμογής στις μεταβαλλόμενες συνθήκες αποτελούν επίσης μορφές ανθεκτικότητας. Από την άλλη μεριά, όταν η απόσταση μεταξύ των προσδοκιών και της πραγματικότητας στην επιδιωκόμενη χώρα προορισμού είναι πολύ μεγάλη, αυτό μπορεί να αποτελέσει για τα άτομα αυτά πηγή ευαλωτότητας στην εκμετάλλευση και την κακοποίηση.

Στο πλαίσιο συνέντευξης στην Ουγγαρία, ένας νεαρός Αφγανός άνδρας προσδιόρισε ως βασικό στοιχείο ανθεκτικότητας το ψυχικό σθένος και την αποφασιστικότητα καθώς και την ελπίδα του για βελτίωση της κατάστασής του. Ανέφερε κι έναν στίχο από ένα τραγούδι που άκουγε για να μην χάσει την αισιοδοξία του: «Τα όνειρά σας θα σας πάνε μπροστά, οι μνήμες σας σάς σπρώχνουν προς τα πίσω, τι θα σας έχει απομείνει;»

Τραγούδι με τίτλο: «Lams» (Επαφή) του Bahram Nouraei, από το άλμπουμ που κυκλοφόρησε το 2015 με τίτλο Eshtebahe Khoob (Καλό λάθος).

Η στήριξη της οικογένειας αποτελεί μια πρόσθετη πηγή ανθεκτικότητας και ελπίδας για τους ανθρώπους σε κίνηση. Συχνά όμως, ενώ η εξασφάλιση ενός καλύτερου μέλλοντος για την οικογένειά τους αποτελεί κίνητρο για να κάνουν το ταξίδι, οι προσδοκίες της οικογένειάς τους λειτουργούν επάνω τους πιεστικά. Ετσι, ενώ οι προσδοκίες του οικογενειακού περιβάλλοντος μπορεί να αποτελούν πηγή ελπίδας και αντοχής, έχουν και μια άλλη δυσάρεστη όψη: **αυξάνουν την ευαλωτότητα των ανθρώπων και την ανοχή τους στην ταλαιπωρία, ακόμη και την κακοποίηση και την εκμετάλλευση, στο βωμό της ευημερίας της οικογένειάς τους.**

«Είμαστε τα θύματα του συστήματος. Δεν ερχόμαστε στην Ευρώπη για να πλουτίσουμε, αλλά για να βοηθήσουμε τις οικογένειές μας να ξεφύγουν από τη φτώχεια, και για να μορφώσουμε τους νέους ώστε να πάνε σε καλύτερα σχολεία από εμάς. [...] Ξέρω ότι αυτός είναι ο λόγος που χιλιάδες νέοι Αφρικανοί σαν κι εμένα έρχονται να δοκιμάσουν την τύχη τους στην Ευρώπη».

– Δήλωση 35χρονου Σενεγαλέζου στο πλαίσιο συνέντευξης στη Γερμανία

Κάποιοι προσωπικοί παράγοντες ευαλωτότητας αποτελούν επίσης κίνητρα για να ληφθεί η απόφαση για μετανάστευση, όπως οι κακές οικονομικές συνθήκες και οι προοπτικές για το μέλλον, τα βιώματα βίας, συρράξεων και σεξουαλικής και έμφυλης βίας, η επικοινωνία με τις δημόσιες αρχές της χώρας προέλευσης και η μεταχείριση των περιθωριοποιημένων ομάδων. Η ανθεκτικότητα ορισμένων ατόμων κάμπτεται επίσης από τραυματικές εμπειρίες πριν από την αναχώρηση και μπορεί να αμβλυωθεί περαιτέρω από τις μετέπειτα τραυματικές εμπειρίες που βιώνουν κατά τη διάρκεια του ταξιδιού.

Το γενικό μορφωτικό επίπεδο, τα προσόντα και ο γλωσσικός αλφαριθμητισμός είναι καθοριστικοί παράγοντες για την ανθεκτικότητα ενός ατόμου, καθώς και η επίγνωση του κινδύνου και η γενικότερη πείρα από τη ζωή. Το γεγονός αυτό συμβάλλει επίσης στην ευκολότερη πρόσβαση σε ουσιώδεις πληροφορίες, μειώνοντας παράλληλα την εξάρτηση από λαθρεμπόρους μεταναστών και από άλλα παραβατικά στοιχεία. Κρίσιμη πτυχή αποτελεί ο ψηφιακός αλφαριθμητισμός και η πρόσβαση στο διαδίκτυο και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Αντιθέτως, άτομα με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και λιγότερο ενημερωμένα είναι πιο ευάλωτα στην εμπορία και την κακοποίηση.

Η οικονομική κατάσταση του ατόμου διαδραματίζει σημαντικό ρόλο σε όλα τα στάδια του ταξιδιού και καθορίζει το σχεδιασμό του. Η ανθεκτικότητα στην εμπορία ανθρώπων και σε άλλες μορφές κακοποίησης, καθώς και η γενικότερη ασφάλεια καθορίζονται σε σημαντικό βαθμό από την οικονομική ευμάρεια του ατόμου. Ειδικότερα, η ικανότητα του ατόμου να δημιουργήσει χρέος ή, εάν χρεωθεί, να αποπληρώσει γρήγορα το χρέος του είναι σημαντικός παράγοντας ανθεκτικότητας, καθώς επιτρέπει την ταχύτερη και ασφαλέστερη πραγματοποίηση του ταξιδιού προς τον επιδιωκόμενο προορισμό. Οι οικονομικές δυσκολίες καθιστούν το άτομο ευάλωτο στη χειραγώγηση, την εξαπάτηση και την εκμετάλλευση, συχνά δε αυτό συνδυάζεται με χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο.

Η ανθεκτικότητα και η ευαλωτότητα καθορίζονται από τις μεταναστευτικές πολιτικές και πρακτικές

Οι συνθήκες του ταξιδιού καθορίζουν πολλούς από τους βασικούς παράγοντες ανθεκτικότητας και ευαλωτότητας και εξαρτώνται από τους εκάστοτε παράγοντες πολιτικής. **Η ανάγκη χρήσης αυτής της διαδρομής λόγω έλλειψης εναλλακτικών για νόμιμο ταξίδι, και κατ' επέκταση, η ανάγκη για χρήση υπηρεσιών παράνομης διακίνησης είναι ο καθοριστικός παράγοντας.** Το ίδιο το ταξίδι αποτελεί παράγοντα ευαλωτότητας και οι ερωτηθέντες στην έρευνα είναι εξ ορισμού άνθρωποι που πραγματοποίησαν το ταξίδι.

«Το χειρότερο είναι ότι, όταν είσαι μετανάστης, αντιμετωπίζεις καταστάσεις που σκοτώνουν και το μέσα και το έξω σου».

– Δήλωση 18χρονου Αφγανού άνδρα στο πλαίσιο συνέντευξης στην Ουγγαρία

Βασικός παράγοντας ανθεκτικότητας σε σχεδόν όλες τις μορφές εμπορίας ανθρώπων και άλλων μορφών κακοποίησης είναι η δυνατότητα νόμιμης μετάβασης αεροπορικώς, με θεώρηση εισόδου σε ευρωπαϊκή χώρα. Τα νόμιμα κανάλια για την πραγματοποίηση του ταξιδιού είναι ο πιο σημαντικός παράγοντας ανθεκτικότητας, καθώς επιτρέπουν στους ανθρώπους να αποφύγουν εντελώς αυτό το επικίνδυνο ταξίδι. Για ένα μικρό ποσοστό ανθρώπων που ταξίδεψαν νόμιμα, το ταξίδι ήταν φθηνότερο και ασφαλέστερο, ενώ οι ίδιοι ήταν πιο ανθεκτικοί στην εμπορία ανθρώπων και σε άλλες μορφές κακοποίησης.

Ελλείπει επιλογών για νόμιμο αεροπορικό ταξίδι, η δυνατότητα ενός ταξιδιού με νομιμοποιητικά έγγραφα μέσω θάλασσας ή/και ξηράς είναι ο επόμενος καλύτερος παράγοντας ανθεκτικότητας. Πολλοί άνθρωποι είχαν τη δυνατότητα αυτή, τουλάχιστον σε κάποια τμήματα του ταξιδιού τους από την Ελλάδα προς τη Γερμανία και άλλες ευρωπαϊκές χώρες από τα μέσα του 2015 έως τον Μάρτιο του 2016. Επομένως, αυτοί οι άνθρωποι, ειδικά όσοι είχαν περισσότερες πιθανότητες να τους χορηγηθεί διεθνής προστασία σε μια ευρωπαϊκή χώρα, όπως οι Σύριοι, οι υπήκοοι της Ερυθραίας και οι Ιρακινοί, είχαν θετικότερη εμπειρία από το ταξίδι και κατά συνέπεια μικρότερη ανάγκη να χρησιμοποιήσουν υπηρεσίες παράνομης διακίνησης. Η πραγματικότητα αυτή έρχεται σε αντίθεση με τις ευαλωτότητες στην εμπορία και σε άλλες μορφές κακοποίησης ανθρώπων που ταξίδεψαν μετά τον Μάρτιο του 2016 και ανθρώπων από χώρες που θεωρούνται «ασφαλείς χώρες προέλευσης».

Από το 2016 οι ευρωπαϊκές χώρες επιβάλλουν σταδιακά περιορισμούς στη μετακίνηση και την κινητικότητα, με αποτέλεσμα να έχουν αυξηθεί σημαντικά οι ευαλωτότητες των ανθρώπων που χρησιμοποιούν τις μεταναστευτικές οδούς. Όπως είναι λογικό, οι άνθρωποι επιθυμούν να ταξιδέψουν με όσο το δυνατό μικρότερο κόστος και με όσο γίνεται μεγαλύτερη ασφάλεια, αλλά οι μεταβαλλόμενες πολιτικές και οι περιοριστικοί νόμοι και τα μέτρα δεν τους αφήνουν πολλές επιλογές. «Το δυσκολότερο ήταν η παραμονή σε camps περιμένοντας να μας δοθεί η άδεια να συνεχίσουμε το ταξίδι», δήλωσε ένας 26χρονος Αφγανός άνδρας στο πλαίσιο συνέντευξης στη Βόρεια Μακεδονία.

Παρόλο που οι χώρες διέλευσης εκτός Ευρώπης δεν ήταν το κύριο θέμα της παρούσας έρευνας, υπήρξαν ενδείξεις ευαλωτότητας σε ανθρώπους που πέρασαν από το Ιράν, την Τουρκία και τη Λιβύη καθώς υπέστησαν διάφορες μορφές κακοποίησης κατά τη διάρκεια του ταξιδιού. **Οι επαχθείς συνθήκες και οι τραυματικές εμπειρίες που βίωσαν οι ταξιδιώτες κατά το θαλάσσιο πέρασμα στην Ελλάδα και την Ιταλία και στα σημεία συνοριακής διέλευσης στην Ευρώπη κάμπουν την ανθεκτικότητα.** Ωστόσο, με βάση τις εμπειρίες των ανθρώπων εν κινήσει στην Τουρκία και το κατά πολύ συντομότερο και ασφαλέστερο θαλάσσιο πέρασμα στα ελληνικά νησιά, οι άνθρωποι που ταξιδεύουν μέσω αυτής της οδού βιώνουν λιγότερη βία και εκμετάλλευση από όσους ταξιδεύουν μέσω Λιβύης και Κεντρικής Μεσογείου.

«Στο χάος της Λιβύης, παραστρατιωτικοί από όλα τα στρατόπεδα έχουν τον έλεγχο και επιβάλλουν την τάξη. Η εκμετάλλευση των μεταναστών έχει γίνει μία από τις ειδικότητές τους. Όλοι τους είναι ένοπλοι και πανίσχυροι. Στα μάτια τους, η ζωή μας δεν αξίζει τίποτα».

– Δήλωση Σενεγαλέζου άνδρα στο πλαίσιο συνέντευξης στη Γερμανία

Τα ζητήματα που επιτείνουν την ευαλωτότητα κατά τη διέλευση των συνόρων εντός της Ευρώπης είναι, μεταξύ άλλων, η απόρριψη εισόδου στην Ιταλία, η καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οι παράνομες επιστροφές (επαναπροωθήσεις) σε Βουλγαρία, Βόρεια Μακεδονία, Σερβία και Ουγγαρία, όπως καταγγέλλουν οι ίδιοι. Η κακοποίηση που υπέστησαν οι άνθρωποι εν κινήσει, συμπεριλαμβανομένων και των ανήλικων παιδιών, είναι άκρως επιζήμια για την ανθεκτικότητά τους και οδηγεί στην απώλεια εμπιστοσύνης στις κρατικές αρχές.

Στο πλαίσιο συνέντευξης στην Ουγγαρία, ένας 18χρονος Αφγανός άνδρας που είχε περάσει από τα τουρκικά σύνορα στη Βουλγαρία όταν ήταν παιδί, δήλωσε:

«Τα πράγματα που μας έκαναν, δεν τα ξεχνάς ποτέ. [...] Δεν το λέω με ευχαρίστηση αλλά ο κόσμος πρέπει να μάθει τι μας συνέβη. Επιχειρήσαμε να διασχίσουμε τα [τουρκοβουλγαρικά] σύνορα έξι φορές και η [βουλγαρική] αστυνομία μας συνέλαβαν πέντε φορές. Όχι μόνο μας ξυλοκόπησαν αλλά μας πήραν τα πάντα, χρήματα και κινητά, τα πάντα. Εάν κάποιος αστυνόμος είχε καλή καρδιά, σου τα έπαιρνε όλα αλλά τουλάχιστον σου έδινε πίσω την τσάντα σου. Αυτό συνέβη μόνο μία φορά στις έξι. Με χτύπησαν πολύ άσχημα και τις πέντε φορές».

Επιπλέον, από τον Σεπτέμβριο του 2015, η επίσημη είσοδος από τη Σερβία στην Ουγγαρία πραγματοποιείται μέσω μιας άτυπης «λίστας αναμονής». Αυτό σημαίνει ότι οι άνθρωποι δεν έχουν εναλλακτική από το να καταφύγουν στις υπηρεσίες παράνομης διακίνησης, ώστε να παρακάμψουν το σύστημα, ή/και να χρησιμοποιήσουν εναλλακτικές, πιο ριψοκίνδυνες διαδρομές. Η άλλη επιλογή είναι να πληρώσουν για να εξασφαλίσουν καλύτερη θέση στη λίστα αναμονής, γεγονός που αυξάνει την οικονομική ευαλωτότητα.

Η πλειονότητα των ατόμων που ακολουθούν τη βαλκανική οδό θέλουν να συνεχίσουν στην επόμενη χώρα το συντομότερο δυνατό. Δεν σκόπευαν ποτέ να περάσουν μεγάλο χρονικό διάστημα στις εν λόγω χώρες, ούτε θα είχαν εισέλθει σε αυτές εάν είχαν εναλλακτική, συντομότερη ή ασφαλέστερη διαδρομή προς τις επιδιωκόμενες χώρες προορισμού. Ωστόσο, **αυτή η επιθυμία να συνεχίσουν άμεσα, σε συνδυασμό με τις πολιτικές και τις πρακτικές που περιορίζουν ολόένα και περισσότερο τη διέλευση μετά τον Μάρτιο του 2016, έκαμψαν σημαντικά την ανθεκτικότητα των ανθρώπων εν κινήσει.** Η έλλειψη επίσημων εγγράφων ταυτοποίησης ή η μη καταχώρησή τους στους καταλόγους της χώρας από την οποία διέρχονται καθιστά τους ανθρώπους εν κινήσει ευάλωτους στην εκμετάλλευση και σε άλλες μορφές κακοποίησης, καθώς είναι πιο πιθανό να αποφύγουν τις αρχές και λιγότερο πιθανό να ζητήσουν βοήθεια.

Επιλογές που επηρεάζουν τη λήψη απόφασης για μετανάστευση

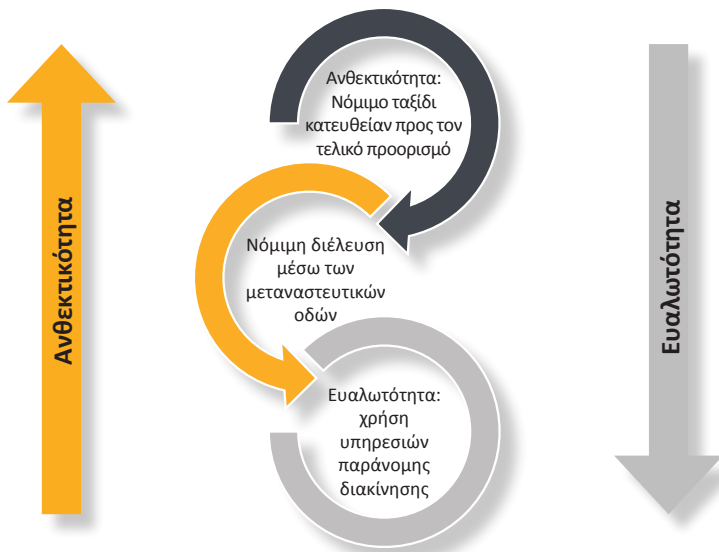

Η διέλευση από την Ιταλία σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες μπορεί επίσης να κάνει τους μετανάστες ευάλωτους στην εμπορία, ειδικά όταν τα σύνορα με χώρες όπως η Γαλλία, η Ελβετία και η Αυστρία δεν επιτρέπουν τη διέλευση, με αποτέλεσμα να υπάρχει μόνο μία επιλογή: η παράτυπη διέλευση. Η κατάσταση που επικρατεί στα βόρεια σύνορα της Ιταλίας (Βεντιμίλια, Μπαρτονέκια, Κόμο και Μπρένερ) ενδέχεται να ενισχύσει την την ευαλωτότητα.

Η αποκόμιση θετικών εμπειριών από την παράνομη διακίνηση συμβάλλει στη διατήρηση της ανθεκτικότητας των ανθρώπων εν κινήσει, αλλά μπορεί εξίσου να τους καταστήσει ευάλωτους στην εμπορία ανθρώπων και σε άλλες μορφές κακοποίησης.

Απουσία νόμιμων καναλιών για τη μετανάστευση και την αίτηση ασύλου, καθώς και της δυνατότητας νόμιμης διέλευσης μέσω των μεταναστευτικών οδών, **σχεδόν όλοι όσοι ταξιδεύουν χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες παράνομης διακίνησης**, τουλάχιστον σε κάποιο σημείο της διαδρομής. Πολλοί από τους καθοριστικούς παράγοντες ανθεκτικότητας ή ευαλωτότητας εξαρτώνται από τις εμπειρίες που αποκομίζουν οι άνθρωποι από την παράνομη διακίνηση. **Η χρήση υπηρεσιών παράνομης διακίνησης είναι παράγοντας ανθεκτικότητας όταν οι λαθρέμποροι φέρουν σε πέρας την εργασία για την οποία πληρώθηκαν, ενώ μετατρέπεται σε παράγοντα ευαλωτότητας όταν οι άνθρωποι κακοποιούνται και πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης απευθείας από τους λαθρεμπόρους, ή επειδή αναγκάζονται να πληρώσουν για αυτές τις υπηρεσίες.**

Η Ανθεκτικότητα στο πλαίσιο του μεταναστευτικού ταξιδιού

Ανάλογα με τις εμπειρίες των ανθρώπων, **η χρήση υπηρεσιών παράνομης διακίνησης ενδέχεται να αποτελέσει παράγοντα ανθεκτικότητας ή, έστω και αν όχι, ο χρήστης μπορεί να εκλαμβάνει την επαφή του με τους λαθρεμπόρους πολύ θετικά, λόγω έλλειψης εναλλακτικών.** Οι «καλοί λαθρέμποροι» φροντίζουν για την ασφαλή μεταφορά όλων στον προορισμό τους, δεν θέλουν να βλάψουν την επαγγελματική τους φήμη και συχνά δεν είναι μέλη εξελιγμένου, οργανωμένου εγκληματικού δικτύου.

«[Οι λαθρέμποροι] είναι καλοί άνθρωποι. Εξαρτάται, εάν ο λαθρέμπορος είναι καλός, τότε δεν έχεις να φοβηθείς τίποτα. Εάν ο λαθρέμπορος δεν είναι καλός, τότε έχεις να φοβηθείς τα πάντα. Όταν ήμουν στη φυλακή [στη Βουλγαρία], συνάντησα έναν λαθρέμπορο. Ο αδελφός του ήταν μαζί μου για 15 μήνες. Ήταν καλό που το ήξερα αυτό. Γιατί ήξερα ότι είναι καλός. Σε αυτό το διάστημα δεν είχα καμία κακή εμπειρία με λαθρεμπόρους, μόνο και μόνο γιατί ήταν πολύ καλός μαζί μου. Με μετέφερε από τη Βουλγαρία μέχρι εδώ [...]. Προσπαθούσε πάντα να βρει μια καλή διαδρομή για εμένα, μια γρήγορη διαδρομή».

– δήλωση 23χρονου Πακιστανού άνδρα στο πλαίσιο συνέντευξης στη Σερβία

Για όσους μπορούν να πληρώσουν πιο ακριβές, ασφαλέστερες υπηρεσίες παράνομης διακίνησης, η εμπειρία της παράνομης διακίνησης γίνεται παράγοντας ανθεκτικότητας. Αυτό ισχύει ειδικά για όσους μπορούν να αγοράσουν το «πλήρες πακέτο» μέχρι την επιδιωκόμενη χώρα προορισμού, το οποίο βρίσκουν με τη μεσολάβηση ανθρώπων της εμπιστοσύνης τους στη χώρα καταγωγής. Η πληρωμή των λαθρεμπόρων με την ολοκλήρωση κάθε τμήματος της διαδρομής και με προϋπόθεση την ασφαλή άφιξη μπορεί να ενδυναμώνει την ασφάλεια των χρηστών των υπηρεσιών, ενισχύοντας την ανθεκτικότητά τους και μειώνοντας την πιθανότητα κακοποίησης.

Οι άνθρωποι είχαν όμως και πολύ αρνητικές εμπειρίες από την παράνομη διακίνηση, από την **εξαπάτηση ως προς τις τιμές και τις διαδρομές, μέχρι απειλές, σεξουαλική και σωματική βία, σεξουαλική εκμετάλλευση, καταναγκαστική εργασία και στέρηση της ελευθερίας για εκβιασμό.** Οι εμπειρίες της εξαπάτησης, οι απειλές και η βία μειώνουν σημαντικά τη γενικότερη ανθεκτικότητα των ανθρώπων εν κινήσει και επιτείνουν την ευαλωτότητα, έτσι ώστε να πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης και εμπορίας από λαθρεμπόρους ή άλλα παραβατικά στοιχεία. Κατά μήκος της Βαλκανικής οδού οι λαθρέμποροι ασκούν ασύδοτη σωματική βία και σχεδόν όλοι οι ερωτώμενοι που είχαν ταξιδέψει μέσω της Κεντρικής Μεσογείου ανέφεραν περιστατικά κλοπής, βίας ή εκμετάλλευσης.

«Οι λαθρέμποροι βιάζουν τα παιδιά εάν δεν έχουν να πληρώσουν. Σύμφωνα με τη δική μου εμπειρία, οι περισσότεροι ασυνόδευτοι ανήλικοι έχουν πέσει θύματα βιασμού. Δεν υπάρχει αγόρι που να μην έχει υποστεί κάποιας μορφής κακοποίηση στη διάρκεια του ταξιδιού. Όταν αντιστέκονται, οι δουλέμποροι τους κάνει με τσιγάρα. Εχω ακούσει για ανηλίκους που αντιστέκονταν και κλωτσούσαν, οπότε οι δουλέμποροι τούς φορούσαν χειροπέδες και τους βίαζαν έτσι δεμένους».

– Ειδικός στην προστασία των ανηλίκων από μια κοινότητα μεταναστών στην Ουγγαρία

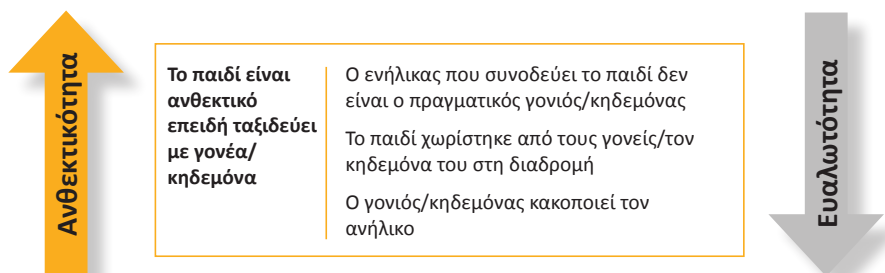
Σε άλλες περιπτώσεις, η ευαλωτότητα δεν προκύπτει άμεσα από την επαφή με λαθρεμπόρους, αλλά από την ανάγκη για πληρωμή των υπηρεσιών που έχουν ζητηθεί. Πράγματι, κατά την παροχή των υπηρεσιών παράνομης διακίνησης δεν καταγράφονται κρούσματα κακοποίησης ή εκμετάλλευσης, όταν όμως οι άνθρωποι εν κινήσει ξεμένουν από χρήματα ή δανείζονται για να πληρώσουν για τις υπηρεσίες, καθίστανται ευάλωτοι, κυρίως σε καταναγκαστική εργασία.

Η σύνθεση της ομάδας ταξιδιωτών επηρεάζει την ανθεκτικότητα και την ευαλωτότητα

Η ομάδα των ανθρώπων με τους οποίους συνταξιδεύουν επίσης επηρεάζει την πιθανότητα να πέσουν θύματα κακοποίησης ή παράνομης διακίνησης. Η δυναμική της ομάδας διαφέρει για τα κορίτσια, τα αγόρια, τις γυναίκες και τους άνδρες και εξαρτάται από το εάν κάποιος ταξιδεύει με την οικογένειά του ή μόνος, και κατά πόσο στο ταξίδι συνοδεύονται από άτομα από την ίδια διευρυμένη οικογένεια ή κοινότητα, ή από ξένους.

Όταν τα παιδιά ταξιδεύουν με έναν ή και τους δύο γονείς τους, αυτό συνιστά βασικό παράγοντα ανθεκτικότητας. Ωστόσο, τρεις κρίσιμοι παράγοντες δύνανται να υπονομεύσουν την ανθεκτικότητα των ανηλίκων που ταξιδεύουν με τους γονείς τους: πρώτον, τα παιδιά μπορεί να φαίνεται ότι ταξιδεύουν με τους γονείς τους ή τα μέλη της οικογένειάς τους, αλλά τα πράγματα να μην είναι ακριβώς έτσι. Δεύτερον, ο γονέας ή οι γονείς ενδέχεται να είναι εκείνοι που το κακοποιούν ή/και το εκμεταλλεύονται. Τέλος, τα παιδιά μπορεί να χωριστούν από τους γονείς τους κατά τη διάρκεια της διαδρομής.

Ανθεκτικότητα και ευαλωτότητα των ανηλίκων σε κίνηση

Ο χωρισμός της οικογένειας είναι μείζων παράγοντας ευαλωτότητας στη Βαλκανική και τη Μεσογειακή οδό. Οι οικογένειες μπορεί να χωριστούν είτε τυχαία, είτε γιατί αυτή είναι η στρατηγική του ταξιδιού, είτε λόγω των συνοριακών ελέγχων, είτε από τους λαθρεμπόρους με σκοπό την απόσπαση χρημάτων. Ο χωρισμός ενισχύει την ευαλωτότητα τόσο των ανηλίκων που ξεκίνησαν το ταξίδι με τους γονείς τους, όσο και των γονέων οι οποίοι μπορεί να είναι απελπισμένοι να επανενωθούν επειγόντως με τα παιδιά τους.

Τα ασυνόδευτα και χωρισμένα από τις οικογένειες παιδιά είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στο πλαίσιο των μεταναστευτικών οδών. Το μεγαλύτερο μέρος των ασυνόδευτων ανηλίκων δεν είναι ορφανά σε κάποιο σημείο της διαδρομής χωρίστηκαν από τους γονείς ή τους κηδεμόνες τους είτε κατά την αναχώρηση από τη χώρα καταγωγής είτε κατά τη διάρκεια της διαδρομής.

Ενδέχεται επίσης οι ίδιοι οι γονείς να στέλνουν τα ανήλικα παιδιά τους να ταξιδέψουν μόνα τους. Στην περίπτωση αυτή, η οικογένεια επιλέγει το ανήλικο παιδί που θεωρεί ότι έχει τα καλύτερα εφόδια για να μεταβεί στην επιδιωκόμενη χώρα προορισμού, συνήθως ένα έφηβο αγόρι. Δύο είναι οι κύριες στρατηγικές πίσω από αυτό το σκεπτικό: είτε να μεταναστεύσει αργότερα όλη η οικογένεια στη χώρα όπου κατοικεί το παιδί, ταξιδεύοντας νόμιμα με άδεια οικογενειακής επανένωσης ή παράτυπα μέσω των μεταναστευτικών οδών, είτε να συμπληρωθεί το οικογενειακό εισόδημα, με την προσδοκία ότι το παιδί θα στέλνει πίσω τα χρήματα που θα κερδίζει στη χώρα προορισμού. Παρόλο που και τα δύο σενάρια ενδέχεται να καταστήσουν το παιδί ευάλωτο στην εκμετάλλευση και την κακοποίηση, λόγω των κινδύνων που εγκυμονεί το ταξίδι και της πίεσης που του ασκείται να φέρει χρήματα, εάν η οικογένεια του παιδιού ταξιδέψει αργότερα και επανενωθεί μαζί του, αυτό ενισχύει την ανθεκτικότητά του, καθώς μπορεί άλλη μια φορά να απολαύσει τα προνόμια της γονεϊκής φροντίδας.

Οι γυναίκες και τα ανήλικα παιδιά είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στην κακοποίηση και την εκμετάλλευση, λόγω των κινδύνων που σχετίζονται με το φύλο και την ιδιότητα του παιδιού. Οι γυναίκες που ταξιδεύουν με τα παιδιά τους χωρίς τη συνοδεία ενήλικου άνδρα είναι ιδιαίτερα ευάλωτες. Οι γυναίκες και τα κορίτσια μπορεί επίσης να κινδυνεύουν από τους άνδρες και τα αγόρια με τα οποία συνταξιδεύουν, οπότε καταφεύγουν στην προστασία άλλων ανδρών, συμπεριλαμβανομένων και μελών της οικογένειας. Εάν οι άνδρες στους οποίους στρέφονται για προστασία δεχτούν να τις προστατεύσουν, τότε καλλιεργείται η ανθεκτικότητα. Από την άλλη μεριά, κάποιες γυναίκες και κορίτσια υφίστανται κακοποίηση ή εκμετάλλευση από τους άνδρες στους οποίους κατέφυγαν για προστασία.

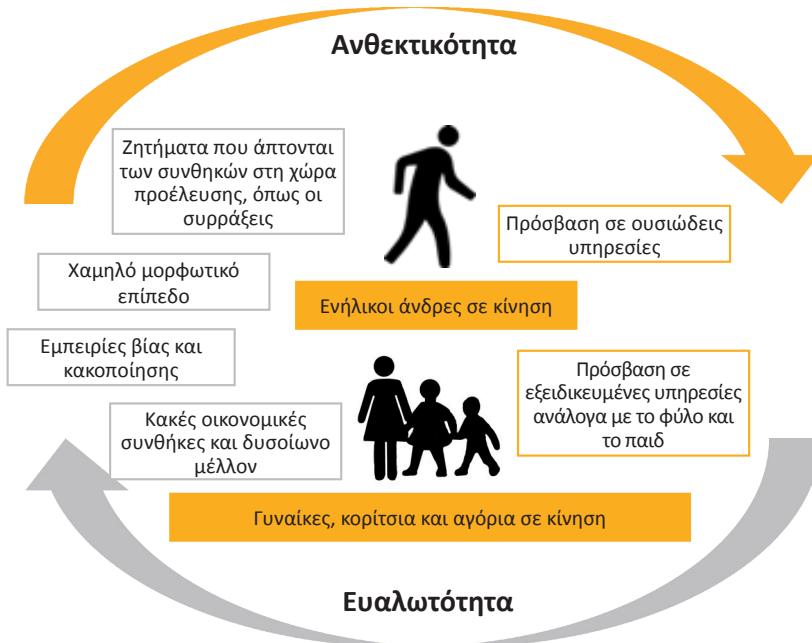
Εάν οι γυναίκες και τα κορίτσια είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στην εμπορία και σε άλλες μορφές κακοποίησης στο πλαίσιο του μεταναστευτικού ταξιδιού, τότε συνάγεται ότι οι άνδρες και τα αγόρια να είναι πιο ανθεκτικά. **Ωστόσο, αυτό το τεκμήριο ανθεκτικότητας από σειρά κρατικών φορέων και ΜΚΟ ενδέχεται στην ουσία να επιτείνει την ευαλωτότητα των ανδρών και των αγοριών στην εμπορία και σε άλλες μορφές κακοποίησης.** Οι ενήλικες άνδρες που ταξιδεύουν μόνοι τους είναι ευάλωτη ομάδα σε αυτό το συγκεκριμένο πλαίσιο, ακριβώς επειδή θεωρούνται λιγότερο ευάλωτοι και επειδή είναι πιο πιθανό να πέσουν θύματα σωματικής βίας από δυνάμεις επιβολής του νόμου, λαθρεμπόρους ή άλλους άνδρες.

«Οι νεαροί άνδρες που ταξιδεύουν μόνοι τους δεν θεωρούνται ευάλωτοι από κανέναν οργανισμό, πρόγραμμα ή κρατική αρχή, γεγονός που μακροπρόθεσμα τους καθιστά την πιο ευάλωτη ομάδα στη Σερβία. Οι λαθρέμποροι είναι πιο βίαιοι απέναντί τους, η αστυνομία πιο επιθετική και πολλοί από αυτούς βρίσκονται κάτω από μεγάλη ψυχολογική πίεση. Οι μοναχικοί νεαροί άνδρες πάσχουν πολύ συχνά από διαταραχή μετατραυματικού στρες».

– Δήλωση εκπροσώπου ΜΚΟ στη Σερβία

Η ευαλωτότητα των ανδρών και των έφηβων αγοριών πηγάζει από το γεγονός ότι οι λαθρέμποροι ενδέχεται να τους οδηγήσουν μέσα από πιο επικίνδυνες διαδρομές σε σχέση με εκείνες που ακολουθούν για τις οικογένειες, τις γυναίκες και τα παιδιά, αλλά και λόγω των προσδοκιών της οικογένειας για οικονομική στήριξη του οικογενειακού περιβάλλοντος. Τα αγόρια είναι η συντριπτική πλειοψηφία μεταξύ των ανηλίκων που χρησιμοποιούν τις διαδρομές, ιδίως των ασυνόδευ-

των ανηλίκων. Τα ασυνόδευτα ανήλικα αγόρια είναι μια ομάδα που κινδυνεύει έντονα να πέσει θύμα εμπορίας.

Ετσι δημιουργείται το εξής παράδοξο για τις «ευπαθείς ομάδες»: οι μετανάστες που θεωρούνται περισσότερο ευάλωτοι τείνουν να έχουν καλύτερη πρόσβαση σε υπηρεσίες στη διάρκεια της διαδρομής και στον προορισμό, ενώ όσοι δεν θεωρούνται ευάλωτοι στην πραγματικότητα καθίστανται πιο ευάλωτοι λόγω της έλλειψης πρόσβασης σε αυτές. Αυτή η αντίληψη περί ευαλωτότητας ενός ασυνόδευτου ανηλίκου ή μιας γυναίκας που ταξιδεύει μόνη διασφαλίζει καλύτερες υπηρεσίες προστασίας και αυξημένη ανθεκτικότητα στις χώρες διέλευσης και προορισμού στην Ευρώπη.

Οι μετανάστες συχνά ταξιδεύουν κατά ομάδες με άτομα από την ίδια χώρα, γεγονός που μπορεί να αποτελέσει παράγοντα ομαδικής ανθεκτικότητας. Υπάρχουν πολλές αναφορές αλληλεγγύης μεταξύ ανθρώπων που ταξίδεψαν μέσω της Βαλκανικής και της Μεσογειακής οδού. Κάποιες φορές, άνθρωποι που δεν γνωρίζονταν μεταξύ τους από πριν αποφάσισαν να συνταξιδέψουν για μεγαλύτερη ασφάλεια. Ωστόσο, σε πλαίσια όπου οι ομάδες παρουσιάζουν μεγαλύτερη ανομοιογένεια, οι συγκρούσεις μέσα στην ομάδα μπορεί να επιδεινωθούν σε ένα ήδη τεταμένο μεταναστευτικό πλαίσιο, κάνοντας τα θύματα ευάλωτα σε πράξεις βίας, ληστείες και σε άλλες μορφές κακοποίησης.

Ερωτώμενος σχετικά, ένας εργαζόμενος σε ΜΚΟ στη Γερμανία μίλησε για το πώς περιέγραψε ένας Αφγανός άνδρας την υποστήριξη που έλαβε στη διάρκεια της διαδρομής: «Εάν στη διαδρομή μέσω του Ιράν, της Τουρκίας και της Ελλάδας και διαμέσου των Βαλκανίων δεν είχα συναντήσει ξένους ξανά και ξανά που να με βοηθήσουν, έτσι απλά, δεν θα είχα επιβιώσει. Σε κάθε χώρα, ανεξαρτήτως θρησκείματος, συνάντησα ανθρώπους που με βοήθησαν, χωρίς κανένα αντάλλαγμα».

Οι άνθρωποι εν κινήσει συχνά δουλεύουν για κάποιο διάστημα στις χώρες διέλευσης, όπως τη Λιβύη, την Τουρκία και την Ελλάδα, ώστε να κερδίσουν τα χρήματα που χρειάζονται για να συνεχίσουν το ταξίδι τους ή/και για να στείλουν χρήματα στα μέλη της οικογένειάς τους. **Επειδή κατά κανόνα δεν έχουν άδεια εργασίας, δουλεύουν παράτυπα, γεγονός που τους καθιστά ευάλωτους στην εργασιακή εκμετάλλευση.** Ωστόσο, αυτή η παράτυπη εργασία γίνεται συχνά αντιληπτή ως στοιχείο ανθεκτικότητας, καθώς η συγκέντρωση κάποιων χρημάτων είναι καλύτερη από την παντελή έλλειψη χρημάτων.

Κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, η εξοικείωση των ταξιδιωτών με τους υπολογιστές και τα ψηφιακά μέσα τους επιτρέπει να ενημερώνονται από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τις ηλεκτρονικές εφαρμογές και άλλες διαδικτυακές πηγές, οι οποίες αποτελούν σημαντική εναλλακτική πηγή πληροφοριών σε σχέση με τις πληροφορίες που τους δίνουν οι λαθρέμποροι, και συνιστούν παράγοντα ανθεκτικότητας. Η βοήθεια που παρέχεται από τους ντόπιους στις χώρες διέλευσης και η υποστήριξη από τις κοινωνίες των πολιτών είναι επίσης βασικοί παράγοντες ανθεκτικότητας. Οι θρησκευτικές κοινότητες μπορούν να προσφέρουν μια χειροπιαστή πηγή στήριξης στη διάρκεια του ταξιδιού.

«Οφείλω να πω ότι ήμουν μόνος κατά τη διάρκεια του ταξιδιού, δεν είχα κανέναν φίλο μαζί μου αλλά ήμουν με ανθρώπους που είχαν ξεκινήσει το ίδιο ταξίδι. Ευτυχώς, ήμουν σε επαφή με γνωστούς μέσω Facebook σε κάθε στάδιο του ταξιδιού. Τους έγραψα και τους περιέγραψα πού βρισκόμουν και τους ρωτούσα τι να κάνω και ποια διαδρομή να πάρω».

– Δήλωση 26χρονου Σύριου άνδρα στο πλαίσιο συνέντευξης στη Γερμανία

Το νομικό καθεστώς, οι έγκαιρες και δίκαιες διαδικασίες χορήγησης ασύλου και η κατάλληλη αναγνώριση των ασυνόδευτων και χωρισμένων από τις οικογένειές τους ανηλίκων μπορεί να ενισχύσει την ανθεκτικότητα

Κατά την άφιξη των ανθρώπων στον επιδιωκόμενο ή στον *de facto* προορισμό μια σειρά συγκεκριμένων παραγόντων και οι καταστάσεις που βρίσκουν εκεί επηρεάζουν την ανθεκτικότητα και την ευαλωτότητά τους στην εμπορία και σε συναφείς μορφές κακοποίησης. Ειδικά για όσους καταφέρουν να φτάσουν στην επιδιωκόμενη χώρα προορισμού, η άφιξη και μόνο είναι μια μορφή ανθεκτικότητας, καθώς σηματοδοτεί το τέλος ενός ριψοκίνδυνου ταξιδιού και την δυνατότητα απόκτησης νομικού καθεστώτος παραμονής, εξεύρεσης εργασίας και ένταξης σε μια νέα πατρίδα.

Η ανθεκτικότητα και η ευαλωτότητα συνδέονται με το νομικό καθεστώς και την πρόσβαση σε διαδικασίες χορήγησης ασύλου. Εάν έχει χορηγηθεί το δικαίωμα νόμιμης εισόδου σε μια ευρωπαϊκή χώρα, π.χ. μέσω προγράμματος μετεγκατάστασης προσφύγων, κοινοτικού προγράμματος εγγυοδοσίας, χορήγησης τουριστικής θεώρησης, θεώρησης για εργασία ή διαδικασιών οικογενειακής επανένωσης (ή μελλοντικά, ίσως, μέσω θεώρησης για ανθρωπιστικούς λόγους), τότε οι άνθρωποι είναι σαφώς πιο ανθεκτικοί, καθώς αποφεύγουν εντελώς το ταξίδι. Στη χώρα προορισμού, τούτο συνεπάγεται ότι για πολλούς από αυτούς **το νομικό καθεστώς έχει ήδη τακτοποιηθεί και στις περισσότερες περιπτώσεις μπορούν να αναζητήσουν εργασία ή να φοιτήσουν σε κάποιο εκπαιδευτικό ίδρυμα.**

Εάν αυτό δεν συμβεί, τότε **το επόμενο καλύτερο σενάριο είναι η έγκαιρη πρόσβαση σε μια δίκαιη διαδικασία χορήγησης ασύλου κατά την άφιξη, ή σε άλλες εναλλακτικές για την τακτοποίηση του νομικού καθεστώτος.** Για τον περιορισμένο αριθμό ανθρώπων εν κινήσει που κάνουν αίτηση για χορήγηση ασύλου στις χώρες κατά μήκος της βαλκανικής οδού, τα κενά στα συστήματα ασύλου ενδέχεται να τους αποθαρρύνουν (ενώ σε διαφορετική περίπτωση μπορεί να εξέταζαν το ενδεχόμενο να ζητήσουν άσυλο) και να τους αφήνουν με μία μόνο εναλλακτική: να συνεχίσουν το ταξίδι καταφεύγοντας στις υπηρεσίες παράνομης διακίνησης.

Στη Γερμανία και την Ιταλία, **η ανθεκτικότητα καθορίζεται σε σημαντικό βαθμό από το κατά πόσον οι μετανάστες απολαμβάνουν καθεστώς πρόσφυγα ή άλλη μορφή διεθνούς προστασίας ή νόμιμου καθεστώτος διαμονής, πόσο καιρό διαρκεί η διαδικασία και υπό ποιες συνθήκες ζουν** ενώ αναμένουν την απόφαση και αφού έχει εγκριθεί ή απορριφθεί το νομικό καθεστώς. Πολλοί άνθρωποι που στερούνται οποιασδήποτε μορφής προστασίας ή άλλου καθεστώτος νόμιμου μετανάστη ή πρόσβασης, παραμένουν στη χώρα χωρίς να έχουν νομιμοποιηθεί, με αποτέλεσμα να αυξάνεται σημαντικά η ευαλωτότητα στην εργασιακή εκμετάλλευση στο πλαίσιο της παράτυπης εργασίας καθώς και σε άλλες μορφές εκμετάλλευσης.

«Δεν έχουν καμία επιλογή παρά να εισέλθουν στο σύστημα του ασύλου: έχουν εγκλωβιστεί στην Ιταλία λόγω του Κανονισμού του Δουβλίνου, δεν μπορούν να αποταθούν στο δίκτυό τους σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες και στην ουσία δεν μπορούν να βρουν δουλειά της προκοπής. Εδώ στην Ιταλία οι άνθρωποι υποχρεώνονται να ζητήσουν άσυλο ακόμη κι αν δεν το δικαιούνται.»

– Δήλωση δικηγόρου στο πλαίσιο συνέντευξης στη Βενετία

Ο γάμος μπορεί να είναι μια μορφή ανθεκτικότητας, γίνεται λόγος για αυτόν ιδιαίτερα από άνδρες, εφόσον τους δίνει το δικαίωμα να ταξιδεύουν νόμιμα ή να διαμένουν νόμιμα στη χώρα προορισμού. Για όσους έχουν γυναίκες ή παιδιά στις χώρες προορισμού είναι ευκολότερο να αποκτήσουν άδεια νόμιμης διαμονής και άδεια εργασίας.

Η πρόσβαση σε υπηρεσίες καθορίζει την ανθεκτικότητα ή την ευαλωτότητα των ανθρώπων στην εμπορία και σε άλλες μορφές κακοποίησης

Η ανταπόκριση σε εθνικό επίπεδο των επτά χωρών που καλύπτει η έρευνα – ως χώρες διέλευσης όπου οι άνθρωποι εν κινήσει διέμεναν για μεγάλο χρονικό διάστημα, ως χώρες *de facto* προορισμού ή ως επιδιωκόμενες χώρες προορισμού – **συνιστούν καθοριστικό παράγοντα αν-**

Θεκτικότητα ή ευαλωτότητα.

Η στέγαση είναι βασική ανάγκη για τα κορίτσια, τα αγόρια, τις γυναίκες και τους άνδρες που διέρχονται και διαμένουν σε μια χώρα, και η αποτελεσματική πρόσβαση σε επαρκή, ασφαλή στέγαση τόσο κατά μήκος της διαδρομής όσο και στον προορισμό είναι βασικός παράγοντας ανθεκτικότητας. Πολλοί άνθρωποι διέμεναν ή διαμένουν σε επίσημα κέντρα φιλοξενίας στις επτά χώρες που καλύπτει η έρευνα, όπως κέντρα υποδοχής, κέντρα διαμετακόμισης και κράτησης, καθώς και προ-αναχωρησιακά κέντρα. Σε κάποιες περιπτώσεις τα εν λόγω κέντρα μπορούν να προσφέρουν συνθήκες ενίσχυσης της ανθεκτικότητας, ωστόσο έχουν γίνει αναφορές για ευαλωτότητες και κακοποίηση λόγω των συνθηκών διαβίωσης. Πολλά από τα κέντρα φιλοξενίας είναι υποστελεχωμένα, με αποτέλεσμα να μη μπορούν να αναγνωριστούν τα κρούσματα κακοποίησης ή οι ευαλωτότητες, ώστε να προστατεύονται οι άνθρωποι που βρίσκονται σε κίνδυνο και να αποτρέπεται η εκμετάλλευσή τους.

Ενας 19χρονος Αφγανός άνδρας, στο πλαίσιο συνέντευξης στην Ουγγαρία, περιέγραψε τη σεξουαλική βία σε ένα κέντρο στη Βουλγαρία:

«Το μόνο που θέλω να πω είναι ότι αυτό το camp ήταν το χειρότερο από όλο το ταξίδι. Γίνονταν πολλοί βιασμοί στο camp. Τα κορίτσια βιάζονταν. Ο αριθμός των ανδρών υπερεπερνούσε κατά πολύ, γι' αυτό. Εμεινα εκεί έξι μήνες. Οι αστυνομικοί συμπεριφέρονταν πολύ άσχημα. Οι κλοπές και οι βιασμοί ήταν καθημερινό φαινόμενο».

Σε κάποιες περιπτώσεις, **οι συνθήκες στα κέντρα φιλοξενίας συντηρούν ένα καθεστώς ανασφάλειας και κινδύνου**, το οποίο επιτείνει την ευαλωτότητα των ανθρώπων στην εμπορία. Σε κάποια κέντρα φιλοξενίας, οι γυναίκες και τα παιδιά παρενοχλούνται ή υφίστανται σεξουαλική ή έμφυλη βία, υπάρχουν δε, καταγγελίες για λαθρεμπόρους και διακινητές που διαμένουν στα κέντρα αυτά για να στρατολογούν πελάτες ή νέα θύματα. Η στόχευση εν δυνάμει θυμάτων από τους εμπόρους στα κέντρα συνιστά άμεσο και συγκεκριμένο παράγοντα ευαλωτότητας, ενώ η επαφή με διακινητές μπορεί επίσης να καταστήσει τους ανθρώπους ευάλωτους. Ερωτώμενος σχετικά, ένας Ιρανός άνδρας σε ένα κέντρο φιλοξενίας στη Σερβία, δήλωσε: *«Εάν θέλω να δοκιμάσω το «παιχνίδι», απλά στέλνω ένα μήνυμα μέσω Viber ή συναντώ τον λαθρέμπορο εδώ, στην παιδική χαρά».*

Οι κίνδυνοι, ιδίως για τις γυναίκες, τα αγόρια και τα κορίτσια, θα μπορούσαν να μετριαστούν, **εάν δημιουργηθούν ειδικοί χώροι για αυτές τις ομάδες εντός των κέντρων φιλοξενίας και παρέχονται υπηρεσίες ξεχωριστά σε γυναίκες και άνδρες, με επαρκή μέσα προστασίας και προσωπικό, αστυνομικούς και διερμηνείς που να είναι γυναίκες**. Σε περίπτωση που τα μέτρα αυτά καταστούν ανεπαρκή, οι γυναίκες και τα ανήλικα παιδιά περιέχονται σε ευάλωτη θέση.

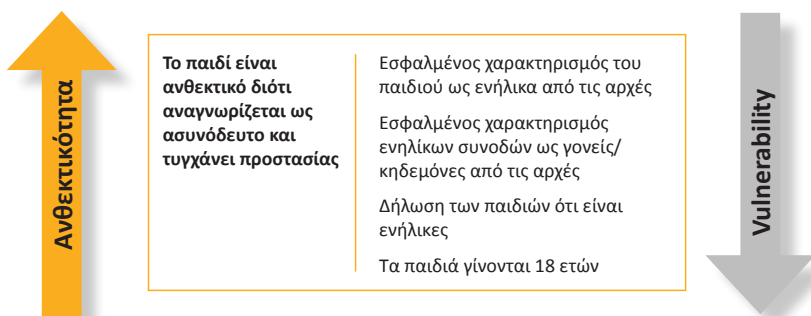
Όταν οι άνθρωποι διαμένουν σε κλειστά κέντρα υπό συνθήκες κράτησης και με περιορισμένη πρόσβαση σε ουσιώδεις υπηρεσίες και έγκαιρες και δίκαιες διαδικασίες ασύλου, υφίστανται τραύμα και χάνουν την εμπιστοσύνη τους στις αρχές, με αποτέλεσμα να καθίστανται **συνολικά πιο ευάλωτοι στην εμπορία και σε άλλες μορφές κακοποίησης**. Οι αιτούντες άσυλο που τελούν υπό κράτηση εκτίθενται σε πολλούς παράγοντες που υπονομεύουν την ανθεκτικότητά τους: το περιβάλλον διαβίωσης που μοιάζει με φυλακή, την έλλειψη πληροφόρησης σχετικά με

το πότε θα αποκτήσουν νομικό καθεστώς, την κακομεταχείριση, την απομόνωση, την κακοποίηση από ομοεθνείς ή το προσωπικό και την αβεβαιότητα για το μέλλον.

Εάν οι διαδικασίες αναγνώρισης των ασυνόδευτων παιδιών εφαρμόζονται σωστά από τις αρχές της χώρας στην οποία βρίσκονται, τότε θα έχουν πρόσβαση στις **εξειδικευμένες υπηρεσίες που δικαιούνται (διορισμό επιτρόπου, στέγαση σε ειδικούς χώρους κ.ά.), με αποτέλεσμα να είναι πολύ πιο ανθεκτικά στην εκμετάλλευση και την κακοποίηση**. Μια πρακτική που επηρεάζει ιδίως την ανθεκτικότητα και την ευαλωτότητα των ασυνόδευτων παιδιών είναι η εκτίμηση της ηλικίας τους – η διαδικασία δηλαδή που εφαρμόζουν τα κράτη σε περίπτωση αμφιβολίας ως προς το αν ένα παιδί είναι ανήλικο ή όχι. Τα περισσότερα ασυνόδευτα παιδιά που φτάνουν στην Ευρώπη μέσω των μεταναστευτικών οδών είναι έφηβοι ηλικίας 15-17 ετών. Αυτό σημαίνει ότι, συχνά, στη διάρκεια του ταξιδιού, κατά την άφιξη και κατά την υποβολή αίτησης χορήγησης ασύλου, έχουν συμπληρώσει το 18^ο έτος, οπότε δεν καλύπτονται πλέον από τα συστήματα προστασίας και θεωρούνται ενήλικες όσον αφορά το καθεστώς και την παροχή υπηρεσιών.

Η ανθεκτικότητα πολλών ασυνόδευτων παιδιών, ακόμη και αν γίνει σωστά η εκτίμηση της ηλικίας τους, υπονομεύεται επίσης από την **έλλειψη εκπαιδευμένων επιτρόπων που να είναι ικανοί να τα φροντίσουν και οι οποίοι θα διορίζονται εγκαίρως**.

Ανθεκτικότητα και ευαλωτότητα ασυνόδευτων ανηλίκων

Για τα ανήλικα παιδιά, η πρόσβαση στην εκπαίδευση είναι ένας από τους πιο σημαντικούς παράγοντες ανθεκτικότητας στην εμπορία ανθρώπων. Η παροχή επαγγελματικής κατάρτισης στους ενήλικες είναι ένας ακόμη παράγοντας ανθεκτικότητας, τόσο για το διάστημα για το οποίο παρέχεται η κατάρτιση, καθώς είναι μια δραστηριότητα που δίνει νόημα στη ζωή τους, όσο και ως τρόπος μετέπειτα ενσωμάτωσης στην αγορά εργασίας. Καθώς η οικονομική ευαλωτότητα είναι ένας από τους βασικούς παράγοντες που κάνουν τους ανθρώπους πιο επιρρεπείς στην εμπορία ανθρώπων και στις συναφείς μορφές κακοποίησης, **η πρόσβαση σε αξιοπρεπή εργασία στη χώρα προορισμού είναι κρίσιμος παράγοντας ανθεκτικότητας**. Σύμφωνα με τη μαρτυρία ενός Σενεγαλέζου άνδρα που έζησε πολλές δυσκολίες στη διάρκεια του ταξιδιού του στην Ιταλία: «Τότε είχα την ευκαιρία να γίνω δικαιούχος ανθρωπιστικής προστασίας και τώρα βρήκα δουλειά ως φρουρός ασφαλείας σε ένα μεγάλο σουπερμάρκετ. Είμαι πολύ ευτυχημένος».

Από την άλλη μεριά, η «καταναγκαστική αδράνεια» που προκύπτει από τους περιορισμούς στην πρόσβαση στην αγορά εργασίας και, σε μικρότερο βαθμό, οι περιορισμένες ευκαιρίες απασχόλησης για όσους έχουν πρόσβαση στην αγορά εργασίας κάμπτονται την οικονομική και την ψυχική ανθεκτικότητα. Σε κάποιες περιπτώσεις, αυτό μπορεί να τους οδηγήσει να υποκύψουν στην εργασιακή εκμετάλλευση λόγω έλλειψης εναλλακτικών.

«Προσπαθώ να βοηθώ άλλους γιατί πολλοί άνθρωποι έχουν προβλήματα. Περνώ τον χρόνο μου βοηθώντας τους. Έτσι ξεχνάω τα δικά μου προβλήματα. Βγαίνω έξω για να βοηθήσω να έρθουμε σε επαφή με δικηγόρους, νοσοκομεία και με διαφορετικά μέρη. Είμαι απασχολημένος όλη μέρα και αυτό με βοηθά να επιβιώσω».

– Δήλωση 42χρονου άνδρα από την Ερυθραία στο πλαίσιο συνέντευξης στη Γερμανία

Οι άνθρωποι σε κίνηση και οι βασικές πληροφορητές ανέφεραν ότι τα **κοινωνικά δίκτυα φίλων και και το οικογενειακό περιβάλλον παίζουν σημαντικό ρόλο στη διατήρηση της ανθεκτικότητας στη χώρα προορισμού**. Κάποιοι εκ των ερωτηθέντων στην παρούσα έρευνα δούλευαν εθελοντικά σε ΜΚΟ. Ο εθελοντισμός αποτελεί μια σημαντική πηγή ανθεκτικότητας που τους επιτρέπει να μείνουν απασχολημένοι, να κάνουν φίλους και να ενταχθούν στις νέες κοινότητες. Άλλοι έλαβαν βοήθεια από ιδιώτες ή ΜΚΟ. Από την άλλη μεριά, η ξενοφοβία και τα εχθρικά αισθήματα προς μετανάστες και πρόσφυγες επηρεάζουν τα συναισθήματα των ατόμων για τη χώρα κατοικίας τους, καθιστώντας τα πιο ευάλωτα.

Η έλλειψη αποτελεσματικής πρόσβασης σε επαρκή υγειονομική και ψυχική περίθαλψη είναι για παιδιά και ενήλικες παράγοντας ευαλωτότητας στην εμπορία ανθρώπων και σε άλλες μορφές κακοποίησης, καθώς και ιδιαίτερος παράγοντας ευαλωτότητας στην επαναθυματοποίηση εκείνων που έχουν ήδη στο παρελθόν πέσει θύματα εμπορίας. Τα προβλήματα ψυχικής υγείας που σχετίζονται με τραυματικές εμπειρίες που οι άνθρωποι βίωσαν πριν από την αναχώρηση ή κατά τη διάρκεια του ταξιδιού απαιτούν άμεση, αποτελεσματική και μακροπρόθεσμη θεραπεία ειδική ανά φύλο και εξειδικευμένη για τα παιδιά, έτσι ώστε να ενισχυθεί η ανθεκτικότητά τους ενάντια στην περαιτέρω κακοποίηση και εμπορία.

Η αποτελεσματική πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση στην οποία βρίσκονται και τις επιλογές που έχουν όταν φτάσουν στον προορισμό τους, σε μορφή που να καταλαβαίνουν, είναι κρίσιμη πτυχή της ανθεκτικότητας στην εμπορία και σε άλλες μορφές κακοποίησης. Οι άνθρωποι πρέπει να γνωρίζουν σε ποιο στάδιο βρίσκεται η αίτησή τους για άσυλο, πόσο καιρό θα παραμείνουν στο κέντρο φιλοξενίας και ποιες νόμιμες επιλογές έχουν, διαφορετικά, λόγω του άγχους και της αβεβαιότητας ενδέχεται να αναζητήσουν παράτυπες εναλλακτικές. Σημαντική πτυχή της πρόσβασης στις πληροφορίες είναι η διαθεσιμότητα μεταφραστικών υπηρεσιών και πολιτισμικών διαμεσολαβητών, ώστε να διασφαλιστεί η αποτελεσματική επικοινωνία και να καλλιεργηθεί ένα κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ των εθνικών αρχών και των μετακινούμενων ανθρώπων.

«Κανείς δεν έχει ενημερώσει αυτούς τους ανθρώπους για το πώς μπορούν να κερδίσουν κάποια χρήματα [...]. Πολλοί πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης ή καταφεύγουν στην πορνεία για να κερδίσουν λίγα χρήματα, διότι πιστεύουν ότι δεν υπάρχει άλλος τρόπος να κερδίσουν χρήματα και να εργαστούν για έναν αξιοπρεπή μισθό».

– Εργαζόμενος σε ΜΚΟ στη Λέσβο

Εμπορία ανθρώπων στο πλαίσιο των μεταναστευτικών οδών

Ελάχιστα είναι τα θύματα εμπορίας που αναγνωρίζονται επίσημα μεταξύ των ανθρώπων εν κινήσει

Η επίσημη αναγνώριση των κρουσμάτων εμπορίας μεταξύ των ανθρώπων που ταξιδεύουν μέσω των μεταναστευτικών οδών στις χώρες που καλύπτει η έρευνα είναι περιορισμένη και θεωρείται απίθανο να αντιπροσωπεύει τα πραγματικά μεγέθη του φαινομένου. Οι αναγνωρισθείσες περιπτώσεις κατά μήκος της βαλκανικής οδού είναι κυρίως αγόρια και άνδρες από το Πακιστάν, το Αφγανιστάν και τη Συρία, ενώ κατά μήκος της Κεντρικής Μεσογειακής Οδού τα κρούσματα αφορούν ως επί το πλείστον γυναίκες με καταγωγή κυρίως από τη Νιγηρία και την Υποσαχάρια Αφρική οι οποίες διακινούνται παράνομα για σεξουαλική εκμετάλλευση.

Στο πλαίσιο τη παρούσας έρευνας δεν επιχειρήθηκε η ταυτοποίηση επιβεβαιωμένων περιπτώσεων εμπορίας ανθρώπων, καθώς αυτό εμπίπτει στην αρμοδιότητα των αρχών κάθε χώρας. Η έρευνα κινήθηκε περισσότερο προς την κατεύθυνση αναζήτησης επαρκών ενδείξεων που θα διευκολύνουν την παρακολούθηση (follow-up) από τις αρμόδιες αρχές. Παρά την έλλειψη επίσημων στατιστικών στοιχείων, υπάρχουν πολλές ενδείξεις εμπορίας για τους ανθρώπους που χρησιμοποιούν τις μεταναστευτικές οδούς, συμπεριλαμβανομένης της εμπορίας για σεξουαλική εκμετάλλευση, της εργασιακής εκμετάλλευσης, της **εκμετάλλευσης με σκοπό τον εξαναγκασμό σε εγκληματικές δραστηριότητες (παράνομη διακίνηση μεταναστών και διακίνηση ναρκωτικών) και των καταναγκαστικών γάμων, καθώς και της στέρησης της ελευθερίας για εκβιασμό.**

Αν και δεν αποτελεί ενδεικτικό του μεγέθους του φαινομένου, στην πορεία της έρευνας αναγνωρίστηκαν συνολικά **69 πιθανολογούμενες υποθέσεις θυμάτων εμπορίας που έλαβε χώρα την περίοδο 2015-2018 στις επτά χώρες της μελέτης.** Προσδιορίστηκαν επίσης οι γενικές ενδείξεις της συχνότητας του φαινομένου. **Ενας πολύ μικρός αριθμός αυτών των υποθέσεων αναγνωρίστηκε επίσημα από τις αρχές των αντίστοιχων χωρών.**

Πιθανολογούμενες υποθέσεις εμπορίας που αναγνωρίστηκαν κατά τη διεξαγωγή της έρευνας

Μορφή εμπορίας	Συνολικός αριθμός υποθέσεων	Υποθέσεις με θύματα γυναίκες και κορίτσια	Υποθέσεις με θύματα άνδρες και αγόρια
Εμπορία για σεξουαλική εκμετάλλευση	21	14	7
Καταναγκαστικός γάμος	5	5	0
Εργασιακή εκμετάλλευση	29	7	22
Εξαναγκασμός σε εγκληματικές δραστηριότητες	7	1	6
Εμπόριο/παράνομη υιοθεσία βρεφών και παιδιών	3	0	3
Αφαίρεση οργάνων	4	0	4
Συναφείς μορφές κακοποίησης			

Συναφείς μορφές κακοποίησης/Στέρηση της ελευθερίας ως μέσο εκβιασμού	(14)	(4)	(10)
Σύνολο πιθανολογούμενων υποθέσεων εμπορίας	69	27	42

Η εκμετάλλευση μπορεί να λάβει χώρα στις χώρες καταγωγής πριν από την άφιξη, σε χώρες διέλευσης εκτός Ευρώπης όπως το Ιράν, το Ιράκ, την Τουρκία και τη Λιβύη, και σε χώρες διέλευσης και προορισμού στην Ευρώπη. Οι δράστες συνήθως δεν δρουν συντονισμένα κατά μήκος της διαδρομής· κάποιος μπορεί να πέσει θύμα εκμετάλλευσης σε διαφορετικές χώρες και τοποθεσίες από δράστες που δεν γνωρίζονται μεταξύ τους.

Οι άνθρωποι εν κινήσει πέφτουν θύματα εμπορίας με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση, τον καταναγκαστικό γάμο, την εργασιακή εκμετάλλευση και τον εξαναγκασμό σε εγκληματικές δραστηριότητες καθώς και στέρησης της ελευθερίας για εκβιασμό

Η εμπορία γυναικών και κοριτσιών με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευσή τους είναι η συνηθέστερη μορφή σε αυτό το πλαίσιο, παρά το σχετικά χαμηλό ποσοστό γυναικών και κοριτσιών που ταξιδεύουν μέσω των μεταναστευτικών οδών. Στην Ελλάδα, τη Γερμανία και την Ιταλία, είναι υψηλότερος ο επίσης αναγνωρισμένος αριθμός των περιπτώσεων γυναικών που έπεσαν θύματα εμπορίας για σεξουαλική εκμετάλλευση στη Λιβύη και σε ευρωπαϊκές χώρες, ειδικά μεταξύ εκείνων που ταξίδεψαν μέσω της Κεντρικής Μεσογειακής οδού.

«Μια υπόθεση που μας απασχόλησε αφορούσε ένα ασυνόδευτο κορίτσι από τη Συρία που έμεινε στην Τουρκία για δύο χρόνια. Την είχαν κλειδώσει σε ένα υπόγειο και την εκμεταλλεύονταν σεξουαλικά. Της έκοψαν τα μαλλιά και της έριχναν κι ένα είδος οξέος πάνω της, μπορούσες να δεις τα σημάδια που είχε αφήσει στο σώμα της. Κατάφερε να δραπετεύσει και να φτάσει στη Σάμο».

– Δήλωση ατόμου στο πλαίσιο συνέντευξης στην Ελλάδα

Οι άνδρες και τα αγόρια πέφτουν κι εκείνα θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Ενίοτε η εκμετάλλευση δεν συνεπάγεται την πορνεία, αλλά το «σεξ επιβίωσης» – δηλαδή, την παροχή σεξουαλικών υπηρεσιών σε αντάλλαγμα για ένα αγαθό ή υπηρεσία που χρειάζεται το αγόρι ή ο νεαρός άνδρας. Τα ασυνόδευτα αγόρια είναι κυρίως εκτεθειμένα στη σωματεμπορία, αλλά και στη σεξουαλική κακοποίηση. Στη Βόρεια Μακεδονία, τη Σερβία, την Ουγγαρία και τη Γερμανία,

εντοπίστηκαν περιπτώσεις σωματεμπορίας Αφγανών αγοριών στο πλαίσιο του *bacha bāzī*, μιας πρακτικής εκμετάλλευσης που ακολουθούν οι άνδρες που κακοποιούν σεξουαλικά αγόρια.

Το φαινόμενο των καταναγκαστικών γάμων πλήττει κορίτσια και γυναίκες από το Αφγανιστάν, τη Συρία, το Ιράκ και το Ιράν και λαμβάνει χώρα στις χώρες καταγωγής τους, στη διάρκεια της διαδρομής και σε ευρωπαϊκές χώρες. Κάποιοι από αυτούς τους γάμους αποτελούν πρόσχημα για καταναγκαστική οικιακή εργασία ή σεξουαλική εκμετάλλευση, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις ανταλλάσσονται σημαντικά ποσά για να τελεστεί ο γάμος και τα κορίτσια και οι νεαρές γυναίκες «αγοράζονται και πωλούνται».

Οι άνδρες και τα αγόρια που πέφτουν θύματα εμπορίας για εργασιακή εκμετάλλευση απασχολούνται κυρίως στη γεωργία, καθώς και σε άλλους τομείς όπως την κλωστοϋφαντουργία, τον κλάδο των υπηρεσιών, τις κατασκευές και την επαιτεία. Στο Ιράν, την Τουρκία, την Ελλάδα, την Ιταλία και τη Γερμανία τα θύματα της εκμετάλλευσης απασχολούνται στη γεωργία. Ο κλάδος όπου πέφτουν περισσότεροι άνθρωποι θύματα εκμετάλλευσης όταν βρίσκονται σε χώρες διέλευσης όπως η Σερβία και η Ουγγαρία είναι ο κλάδος της παροχής υπηρεσιών. Οι γυναίκες πέφτουν θύματα εκμετάλλευσης για οικιακή εργασία και παροχή φροντίδας. Μόνο στην Ιταλία καταγγέλθηκαν περιπτώσεις νεαρών Δυτικοαφρικανών ανδρών που επιδίδονταν σε επαιτεία, κυρίως στη Ρώμη, με κάποιες ενδείξεις εκμετάλλευσης και «δεσμών χρέους».

Ενας 42χρονος άνδρας από την Ερυθραία μίλησε για τις εργασιακές συνθήκες που έζησε στη Σικελία:

«Εργαζόμενος έξω στις φάρμες με άλλους ανθρώπους, περίπου 400 ή 500 άτομα σε μία φάρμα μόνο. Μαζεύαμε πατάτα, ντομάτα και ελιές. Οι εργασιακές συνθήκες ήταν πολύ σκληρές και ο μισθός άθλιος. [...] Και αυτή η δουλειά ήταν παράνομη γιατί οι εργοδότες μας δεν ήθελαν να πληρώνουν φόρους και εμείς δεν είχαμε άδεια εργασίας. Ταυτόχρονα, όπως πολλοί άλλοι μετανάστες, ήμουν άστεγος, χωρίς κοινωνική πρόνοια ή ασφάλιση ασθένειας. Επρεπε να αγωνιστούμε για να επιβιώσουμε. Κοιμόμασταν κατάχαμα μέσα σε παλιά κτίρια».

Εκτός από την εμπορία για σεξουαλική και εργασιακή εκμετάλλευση, η κύρια μορφή εμπορίας μεταξύ ανθρώπων που ταξιδεύουν μέσω των μεταναστευτικών οδών είναι ο εξαναγκασμός σε εγκληματικές δραστηριότητες, ιδίως την παράνομη διακίνηση μεταναστών. Τα αγόρια και οι άνδρες στρατολογούνται από διακινητές και υποχρεώνονται να παρέχουν υπηρεσίες παράνομης διακίνησης μέσω ξηράς και να μεταφέρουν τους μετανάστες μέσα σε πλοιάρια από την Τουρκία στην Ελλάδα και από τη Λιβύη στην Ιταλία. Σε κάποιες περιπτώσεις, εξαναγκάζονται από τα ίδια κυκλώματα να εμπλακούν σε εγκληματικές δραστηριότητες, ειδικά στην παράνομη διακίνηση και πώληση ναρκωτικών. Στο πλαίσιο της έρευνας εντοπίστηκαν μεμονωμένες περιπτώσεις εμπορίας για παράνομη πώληση/υιοθεσία παιδιών και αφαίρεση οργάνων.

«Αγόρια από το Αφγανιστάν και το Πακιστάν που ήθελαν να διασχίσουν την περιοχή του Εβρου [...] υποχρεώθηκαν να διακινήσουν λαθραία ανθρώπους για να αποπληρώσουν το χρέος τους, και μερικές φορές συλλαμβάνονταν ως διακινητές ενώ στην πραγματικότητα ήταν τα θύματα».

- Δήλωση ερωτηθέντα στο πλαίσιο συνέντευξης στην Ελλάδα

Συνεχίζεται σε διεθνές επίπεδο ο διάλογος μεταξύ πολιτικών φορέων και ερευνητών για το κατά πόσο η εκβιαστική στέρηση της ελευθερίας (γνωστή και ως «απαγωγή») αποτελεί πράξη εμπορίας ανθρώπων. Η παρούσα έρευνα παρουσιάζει το **modus operandi (τρόπο λειτουργίας) των δραστών, τις εμπειρίες των θυμάτων και τις πράξεις και τα μέσα που χρησιμοποιούν, και καταδεικνύει ότι ο εκβιασμός συνεπάγεται την καταπάτηση των δικαιωμάτων του ατόμου με σκοπό τον προσορισμό οικονομικού ή υλικού όφελους.**

Οι Αφγανοί, οι Πακιστανοί, οι Μπαγκλαντεσιανοί και οι Σύριοι που ταξιδεύουν μέσω των οδών της Ανατολικής Μεσογείου και των Βαλκανίων στερούνται την ελευθερία τους ως μέσο εκβιασμού στο Ιράν, την Τουρκία, την Ελλάδα, τη Βουλγαρία, τις αγροτικές περιοχές της Βόρειας Μακεδονίας, τη Σερβία, την Κροατία και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη. Το φαινόμενο της στέρησης της ελευθερίας ως μέσο εκβιασμού είναι διαδεδομένο στη Λιβύη, τελείται είτε από μεμονωμένους δράστες είτε κατά την αναγκαστική παραμονή των θυμάτων σε στρατόπεδα κράτησης όχι μόνο ως μέσο εκβιασμού αλλά και για καταναγκαστική εργασία.

Όπως περιγράφει ένας δικηγόρος ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο πλαίσιο συνέντευξης στη Σερβία:

«Το 2016 οι μετανάστες κατέθεσαν ότι σε χωριά της [Βόρειας] Μακεδονίας [...], άνθρωποι ζούσαν στα σπίτια των διακινητών υπό καθεστώς στέρησης της ελευθερίας τους. Τα μέλη των οικογενειών των θυμάτων δέχονταν απειλές εάν δεν έστελναν χρήματα. Πολλοί άνθρωποι λιμοκτονούσαν και υφίσταντο κακοποίηση».

Οι περισσότερες πιθανολογούμενες υποθέσεις εμπορίας μεταξύ ανθρώπων σε κίνηση δεν έχουν αναγνωριστεί και τα θύματα σπάνια ζητούν βοήθεια

Οι περισσότερες υποθέσεις εμπορίας μεταξύ ανθρώπων σε κίνηση δεν έχουν αναγνωριστεί και τα θύματα παράνομης διακίνησης σπάνια ζητούν βοήθεια λόγω των γενικότερων αλλά και των ειδικότερων δυσκολιών που αντιμετωπίζουν τα θύματα αυτής της κοινωνικής ομάδας. Εν προκειμένω, οι αρμόδιοι εθνικοί φορείς αντιμετωπίζουν τις παρακάτω προκλήσεις στην αναγνώριση των περιστατικών:

- i. **Ο υψηλός αριθμός ανθρώπων που διέρχονται** από συγκεκριμένες τοποθεσίες και σε συγκεκριμένες περιόδους, και εισέρχονται και εξέρχονται από τις χώρες σε σύντομο χρονικό διάστημα, δυσχεραίνει την αξιολόγηση μεμονωμένων περιστατικών·
- ii. **Η έλλειψη πόρων των αρχών ασύλου** η οποία δυσχεραίνει την αναγνώριση πιθανολογούμενων υποθέσεων εμπορίας·
- iii. **Η έλλειψη πόρων των εθνικών αρχών και των ΜΚΟ** η οποία δυσχεραίνει την αναγνώ-

ριση των εν δυνάμει θυμάτων της παράνομης διακίνησης, καθώς και η ύπαρξη κενών στα συστήματα προστασίας των θυμάτων·

iv. Η γενικότερη **έλλειψη πολιτικής βούλησης** για να αντιμετωπιστεί το ζήτημα.

Οι προκλήσεις που μειώνουν την πιθανότητα να αναζητήσουν βοήθεια οι άνθρωποι σε κίνηση που διακινούνται παράνομα ή διατρέχουν τον κίνδυνο εμπορίας είναι:

- i. **Η επιθυμία** για όσο το δυνατόν ταχύτερη **διέλευση** προς τον επιδιωκόμενο τελικό προορισμό·
- ii. **Η έλλειψη εμπιστοσύνης** στις αρχές και ο φόβος απέλασης με τον συνακόλουθο κίνδυνο επαναθυματοποίησης·
- iii. **Ο φόβος πιθανών αντιποίνων** εκ μέρους των διακινητών, ειδικά όταν συνυπάρχει και το στοιχείο της έλλειψης εμπιστοσύνης στις αρχές.

Η εμπορία ανθρώπων συντελείται στο πλαίσιο της παράνομης διακίνησης μεταναστών

Εν προκειμένω, στάθηκε δύσκολο να συλλεγούν εμπειρικές πληροφορίες για το προφίλ των διακινητών και των εκμεταλλευτών, εκτός από το γεγονός **ότι ταυτίζονται με ανθρώπους που παρέχουν υπηρεσίες παράνομης διακίνησης**. Οι διακινητές:

- συχνά δραστηριοποιούνται και στην παράνομη διακίνηση μεταναστών ή εκμεταλλεύονται τις ευαλωτότητες των ανθρώπων, λόγω της ανάγκης τους να πληρώσουν για την παράνομη διακίνηση·
- κατάγονται από την ίδια χώρα ή/και γλωσσική ομάδα με τους ανθρώπους που εκμεταλλεύονται ή από τη χώρα όπου λαμβάνει χώρα η εκμετάλλευση·
- είναι τυχοδιώκτες που δραστηριοποιούνται μεμονωμένα, χωρίς να συνεργάζονται με άλλους εκτός των συνόρων της χώρας τους·
- ή, ειδικά σε ό,τι αφορά τη διαδρομή της Κεντρικής Μεσογείου, ανήκουν σε πιο οργανωμένα δίκτυα εμπορίας.

Ο κύριος τρόπος λειτουργίας των διακινητών, ανεξάρτητα εάν παρέχουν υπηρεσίες παράνομης διακίνησης μεταναστών ή όχι, είναι η εκμετάλλευση της θέσης αδυναμίας στην οποία περιέρχονται τα θύματα. **Αυτή η κατάσταση ευαλωτότητας δημιουργείται από την ανάγκη τους να χρησιμοποιήσουν και να πληρώσουν για τις υπηρεσίες παράνομης διακίνησης μεταναστών, αφού δεν έχουν άλλες εναλλακτικές για νόμιμο ταξίδι.**

Συστάσεις

Προϋπόθεση για την πρόληψη του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων είναι να δοθεί έμφαση σε τρόπους διατήρησης της ανθεκτικότητας των ανθρώπων στην εμπορία και σε άλλες μορφές κακοποίησης, και παράλληλα να αμβλυθούν οι παράγοντες ευαλωτότητας και η έκθεση σε κινδύνους. Οι παρακάτω συστάσεις πηγάζουν άμεσα από τα ευρήματα της παρούσας έρευνας, και παρέχουν **τεκμηριωμένη καθοδήγηση** στους υπευθύνους χάραξης πολιτικής και τους ειδικούς, αφενός, και αφετέρου, και στους ανθρώπους σε κίνηση. Κρίνεται σκόπιμη η υλοποίησή τους ώστε να καλυφθεί η επείγουσα ανάγκη για αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων, της ανθεκτικότητας και της ευαλωτότητας στην εμπορία ανθρώπων και της προστασίας των δικαιωμάτων μετακινούμενων ενηλίκων και παιδιών, συμβάλλοντας έτσι στην ενίσχυση της συνολικής σταθερότητας, ασφάλειας και του κράτους δικαίου στις υπό εξέταση χώρες και την ευρύτερη περιοχή.

Οι συστάσεις κινούνται σε τρεις άξονες: **α) τρόποι αποφυγής της εμπορίας και άλλων μορφών κακοποίησης ανθρώπων που ταξιδεύουν μέσω των μεταναστευτικών οδών στην Ευρώπη, β) τρόποι προαγωγής της αναγνώρισης και προστασίας των θυμάτων παράνομης διακίνησης και γ) τρόποι διασφάλισης της παραπομπής των δραστών στη δικαιοσύνη.** Η υλοποίηση ορισμένων συστάσεων έχει την ευρεία συναίνεση των φορέων χάραξης πολιτικής, των ειδικών και των ίδιων των ενδιαφερομένων σχετικά με τα δικαιώματά τους, ενώ η υλοποίηση άλλων συστάσεων προϋποθέτει πολιτική βούληση σε συνδυασμό με την άσκηση σημαντικού βαθμού πίεσης. Σκοπός της έρευνας είναι να συμβάλει και στις δύο κατηγορίες βελτιώνοντας την εικόνα που αποτυπώνεται μέσα από την έρευνα Η δύναμη να συνεχίσουμε.

A. Συστάσεις σε επίπεδο πολιτικών

1. Διεύρυνση των εναλλακτικών για νόμιμο ταξίδι	
Σύσταση	α αυξηθεί σημαντικά το εύρος των εναλλακτικών των προσφύγων και άλλων μεταναστών για νόμιμο ταξίδι, και η διαθεσιμότητα των εναλλακτικών, ώστε να αποφευχθεί το ενδεχόμενο πραγματοποίησης παράτυπων και επικίνδυνων ταξιδιών. Η σύσταση αυτή περιλαμβάνει δυνατότητες για νόμιμη μετανάστευση (συμπεριλαμβανομένης της μετανάστευσης εργατικού δυναμικού και της οικογενειακής επανένωσης) και προγράμματα για νόμιμη μετακίνηση προσφύγων, περιλαμβανομένων προγραμμάτων μετεγκατάστασης, κοινοτικών προγραμμάτων εγγυοδοσίας και χορήγησης θεώρησης για ανθρωπιστικούς λόγους.
Σκοπός	Όταν οι ενήλικες και τα παιδιά μπορούν να ταξιδεύουν με ασφάλεια, γρήγορα και νόμιμα, δεν εκτίθενται στις ευαλωτότητες που ενέχει το ταξίδι μέσω των μεταναστευτικών οδών προς την Ευρώπη, καθώς και η χρήση υπηρεσιών παράνομης διακίνησης.
Φορείς υλοποίησης	Ευρωπαϊκά κράτη, όργανα της ΕΕ όπως η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης Ασύλου (EASO), κυβερνήσεις άλλων χωρών προορισμού, διεθνείς εμπλεκόμενοι φορείς, περιλαμβανομένης της Υπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες.

2. Χορήγηση άδειας για νόμιμη διέλευση κατά μήκος των μεταναστευτικών διαδρομών	
Σύσταση	Για ανθρώπους που δεν έχουν τη δυνατότητα πραγματοποίησης νόμιμου ταξιδιού, να επιτρέπεται η νόμιμη διέλευση μέσω των χωρών από τις οποίες διέρχονται οι μεταναστευτικές διαδρομές.

Σκοπός	Οι άνθρωποι που μπορούν να διέλθουν νόμιμα και γρήγορα μέσω των χωρών διέλευσης είναι πιο ανθεκτικοί στην εμπορία ανθρώπων και σε άλλες μορφές κακοποίησης και εάν η διέλευση γίνει νόμιμη και επίσημη, είναι πιθανότερο να εμπιστευτούν τις αρχές. Ετσι αποφεύγονται καταστάσεις εγκλωβισμού και μειώνεται η εξάρτηση των ανθρώπων σε κίνηση από τις υπηρεσίες παράνομης διακίνησης μεταναστών.
Φορείς υλοποίησης	Ευρωπαϊκά κράτη, κυβερνήσεις χωρών που θεωρούνται «χώρες διέλευσης» από όσους ταξιδεύουν μέσω των οδών, όργανα της ΕΕ, διεθνείς εμπλεκόμενοι φορείς.

3. Αντιμετώπιση των ανθρώπων στα ευρωπαϊκά σύνορα με αξιοπρέπεια και σεβασμός στα δικαιώματα των ενηλίκων και των παιδιών

Σύσταση	Να εφαρμόζονται οι νομικές διατάξεις που προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα των ενηλίκων και των παιδιών κατά τη διέλευση των συνόρων.
Σκοπός	Οι εμπειρίες καταπάτησης των δικαιωμάτων των ενηλίκων και των παιδιών στα σύνορα εντείνουν την ευαλωτότητα των ανθρώπων στην εμπορία και τις άλλες μορφές κακοποίησης και υπονομεύουν την εμπιστοσύνη τους στις κρατικές αρχές. Η νομική υποχρέωση μη επαναπρόωθησης (non-refoulement) και η θετική υποχρέωση αναγνώρισης και προστασίας των ευάλωτων ανθρώπων αποτελούν ευθύνη του κράτους. Ο Υπατος Αρμοστής των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στο έργο του Recommended Principles and Guidelines on Human Rights at International Borders (2014) παρέχει σχετική καθοδήγηση.
Φορείς υλοποίησης	Ευρωπαϊκά κράτη, όργανα της ΕΕ, περιλαμβανομένης της Frontex, διεθνείς εμπλεκόμενοι φορείς περιλαμβανομένου του ΟΑΣΕ, Συμβούλιο της Ευρώπης, Υπατος Αρμοστής των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, συνοριοφύλακες και ακτοφυλακή, αστυνομία.

4. Βελτίωση της ασφάλειας των θαλάσσιων περασμάτων

Σύσταση	Να ληφθεί μέριμνα ώστε οι άνθρωποι που διασχίζουν τη Μεσόγειο να έχουν πρόσβαση σε δομές προστασίας και οι επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης να είναι επαρκώς στελεχωμένες για τη διάσωση ανθρώπινων ζωών. Να εξασφαλιστεί αποτελεσματική συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών για τη στήριξη των επιχειρήσεων έρευνας και διάσωσης.
Σκοπός	Το επικίνδυνο θαλάσσιο πέρασμα, εκτός από το ότι κοστίζει χιλιάδες ανθρώπινες ζωές, είναι μια τραυματική εμπειρία που υπονομεύει την ανθεκτικότητα των επιζησάντων στην εμπορία και σε άλλες μορφές κακοποίησης.
Φορείς υλοποίησης	Ευρωπαϊκά κράτη, όργανα της ΕΕ, περιλαμβανομένης της Frontex, διεθνείς εμπλεκόμενοι φορείς περιλαμβανομένου του ΟΑΣΕ, Συμβούλιο της Ευρώπης, Υπατος Αρμοστής των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, ΜΚΟ που έχουν ενεργό ρόλο στην έρευνα και τη διάσωση, συνοριοφύλακες και ακτοφυλακή.

5. Διασφάλιση της έγκαιρης πρόσβασης σε δίκαιη διαδικασία ασύλου κατά την άφιξη ή σε άλλες εναλλακτικές για τη νομιμοποίηση του καθεστώτος κατά τη διέλευση και στο πλαίσιο προορισμού

Σύσταση	Να παρέχεται αποτελεσματική πρόσβαση σε έγκαιρες και δίκαιες διαδικασίες για όλες τις μορφές διεθνούς προστασίας, περιλαμβανομένης της νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης, και σε άλλες ευκαιρίες για νομιμοποίηση του καθεστώτος των εισερχομένων κατά τη διέλευση, στον de facto προορισμό και στις επιδιωκόμενες χώρες προορισμού.
Σκοπός	Όσο περιμένουν για αναγνώριση του νομικού καθεστώτος τους, και ιδίως εάν η αίτησή τους απορριφθεί ή δεν έχει αναγνωριστεί το καθεστώς παραμονής τους, είναι πιθανότερο να πέσουν θύμα εργασιακής εκμετάλλευσης και να θέλουν να συνεχίσουν σε άλλη χώρα κάνοντας χρήση υπηρεσιών παράνομης διακίνησης.
Φορείς υλοποίησης	Ευρωπαϊκά κράτη, όργανα της ΕΕ, όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης περιλαμβανομένης της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης Ασύλου (EASO), Υπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, αρχές ασύλου, μεταναστευτικές αρχές.

6. Καταπολέμηση του φαινομένου του εξαναγκασμού στη διακίνηση μεταναστών ως μορφής εμπορίας ανθρώπων

Σύσταση	Να πραγματοποιηθεί κάθε απαραίτητη νομική τροποποίηση και να διασφαλίζεται η πληροφόρηση, εκπαίδευση και δέουσα χρηματοδότηση των ενδιαφερόμενων φορέων καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων ώστε να αναγνωρίζονται οι περιπτώσεις όπου οι δράστες παράνομης διακίνησης μεταναστών είναι στην πραγματικότητα θύματα που εξαναγκάστηκαν να διακινήσουν μετανάστες, να παρέχεται προστασία στα θύματα και να διώκονται οι πραγματικοί δράστες.
Σκοπός	Οι άνθρωποι που εξαναγκάζονται να παρέχουν υπηρεσίες παράνομης διακίνησης μπορεί να θεωρηθούν οι δράστες και όχι τα θύματα, με την έννοια ότι δεν αναγνωρίζονται ως θύματα παράνομης διακίνησης και στερούνται της πρόσβασης σε προστασία και δίκαιη μεταχείριση ενώ διώκονται ποινικά. Τούτο σημαίνει επίσης ότι οι δράστες που έχουν εξαναγκάσει αυτούς τους ανθρώπους να διακινούν παράνομα μετανάστες δεν προσάγονται στη δικαιοσύνη.
Φορείς υλοποίησης	Ευρωπαϊκά κράτη, όργανα της ΕΕ περιλαμβανομένων του Συντονιστή Δράσης κατά της Εμπορίας σε ενωσιακό επίπεδο (EU ATC) και της Frontex, εισαγγελικές αρχές, δικαστές, μεταναστευτικές αρχές, αρχές ασύλου, αστυνομία, κοινωνικοί λειτουργοί, ΜΚΟ, Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τον Έλεγχο των Ναρκωτικών και την Πρόληψη του Εγκλήματος (UNODC), ΟΑΣΕ, Συμβούλιο της Ευρώπης, Υπατος Αρμοστής των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Europol, Interpol.

7. Καταπολέμηση της στέρησης της ελευθερίας ως μέσο εκβιασμού

Σύσταση	Να πραγματοποιηθεί κάθε απαραίτητη νομική τροποποίηση και να διασφαλίζεται η πληροφόρηση, εκπαίδευση και δέουσα χρηματοδότηση των ενδιαφερόμενων φορέων ώστε να αναγνωρίζονται οι περιπτώσεις στέρησης της ελευθερίας ως μέσο εκβιασμού, να προστατεύονται τα θύματα και να διώκονται οι δράστες.
----------------	---

Σκοπός	Οι άνθρωποι που εξαναγκάζονται να παρέχουν υπηρεσίες παράνομης διακίνησης μπορεί να θεωρηθούν οι δράστες και όχι τα θύματα, με την έννοια ότι δεν αναγνωρίζονται ως θύματα παράνομης διακίνησης και στερούνται της πρόσβασης σε προστασία και δίκαιη μεταχείριση ενώ διώκονται ποινικά. Τούτο σημαίνει επίσης ότι οι δράστες που έχουν εξαναγκάσει αυτούς τους ανθρώπους να διακινούν παράνομα μετανάστες δεν προσάγονται στη δικαιοσύνη.
Φορείς υλοποίησης	Ευρωπαϊκά κράτη, όργανα της ΕΕ περιλαμβανομένων του Συντονιστή Δράσης κατά της Εμπορίας σε ενωσιακό επίπεδο (EU ATC) και της Frontex, εισαγγελικές αρχές, δικαστές, μεταναστευτικές αρχές, αρχές ασύλου, αστυνομία, κοινωνικοί λειτουργοί, ΜΚΟ, Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τον Έλεγχο των Ναρκωτικών και την Πρόληψη του Εγκλήματος (UNODC), ΟΑΣΕ, Συμβούλιο της Ευρώπης, Υπατος Αρμοστής των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Europol, Interpol.

8. Εφαρμογή διατάξεων περί μη επιβολής τιμωρίας σε ανθρώπους σε κίνηση που έχουν πέσει θύματα παράνομης διακίνησης

Σύσταση	Να διασφαλιστεί η μη επιβολή τιμωρίας στα θύματα παράνομης διακίνησης με σκοπό τον εξαναγκασμό τους σε παράνομη διακίνηση μεταναστών και άλλες εγκληματικές δραστηριότητες για τα εγκλήματα αυτά, προβαίνοντας στην όποια νομική και διοικητική τροποποίηση κρίνεται σκόπιμη, διασφαλίζοντας την αποτελεσματική υλοποίηση των διατάξεων περί μη επιβολής τιμωρίας και εκπαίδευση όλων των εμπλεκόμενων φορέων.
Σκοπός	Οι άνθρωποι που έχουν τελέσει εγκλήματα όπως παράνομη διακίνηση μεταναστών και εμπορία ναρκωτικών επειδή έπεσαν θύματα παράνομης διακίνησης θα πρέπει να υπόκεινται σε διατάξεις περί μη επιβολής τιμωρίας και να μην διώκονται ποινικά. Οι πραγματικοί δράστες θα πρέπει να προσάγονται στη δικαιοσύνη.
Φορείς υλοποίησης	Ευρωπαϊκά κράτη, όργανα της ΕΕ περιλαμβανομένων του Συντονιστή Δράσης κατά της Εμπορίας σε ενωσιακό επίπεδο (EU ATC) και της Frontex, εισαγγελικές αρχές, δικαστές, μεταναστευτικές αρχές, αρχές ασύλου, αστυνομία, κοινωνικοί λειτουργοί, ΜΚΟ, Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τον Έλεγχο των Ναρκωτικών και την Πρόληψη του Εγκλήματος (UNODC), ΟΑΣΕ, Συμβούλιο της Ευρώπης, Υπατος Αρμοστής των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

9. Υλοποίηση μέτρων για την αποτροπή του χωρισμού των οικογενειών

Σύσταση	Να υλοποιηθούν μέτρα που θα εγγυώνται ότι οι οικογένειες παραμένουν ενωμένες: στις χώρες προέλευσης, παρέχοντας εναλλακτικές, στις χώρες διέλευσης, επιτρέποντας στις οικογένειες να ταξιδεύουν και να μένουν μαζί, και να επανενώνονται εάν χωριστούν, και στις χώρες προορισμού, μέσω της χορήγησης άδειας για οικογενειακή επανένωση.
Σκοπός	Τα παιδιά και οι ενήλικες που ταξιδεύουν ή ζουν μόνοι τους είναι πιο ευάλωτοι από τα παιδιά και τους ενήλικες που ταξιδεύουν ή μένουν μαζί με τις οικογένειές τους.
Φορείς υλοποίησης	Ευρωπαϊκά κράτη, όργανα της ΕΕ, περιλαμβανομένης της ΕΑΣΟ και της Frontex, διεθνείς εμπλεκόμενοι φορείς περιλαμβανομένης της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, μεταναστευτικές αρχές, αρχές ασύλου, αστυνομία, υπηρεσίες προστασίας του παιδιού, συνοριοφύλακες και ακτοφυλακή.

10. Διασφάλιση της προστασίας των ασυνόδευτων και χωρισμένων από τις οικογένειές τους ανηλίκων κατά τη μετάβαση στην ενηλικίωση

Σύσταση	Όταν οι ασυνόδευτοι έφηβοι δεν εμπίπτουν πλέον στα συστήματα προστασίας (γιατί συμπλήρωσαν τα 18), να προβλέπεται μια μεταβατική φάση στη διάρκεια της οποίας να ισχύουν ακόμα ορισμένα μέτρα προστασίας, όπως η νομική εκπροσώπηση, εάν χρειαστεί, έως την ηλικία των 21 ετών, ώστε να διασφαλιστεί ότι τα άτομα έχουν τα κατάλληλα εφόδια για να ζήσουν μια ανεξάρτητη ενήλικη ζωή. Να ληφθούν υπόψη οι επιθυμίες, οι αποφάσεις και το υπέρτατο συμφέρον των νέων ανθρώπων.
Σκοπός	Την ημέρα που τα ασυνόδευτα παιδιά γίνονται 18 ετών παύουν να δικαιούνται τις υπηρεσίες προστασίας των ασυνόδευτων ανηλίκων με αποτέλεσμα να καθίστανται ιδιαίτερα εύάλωτα στην εμπορία και σε άλλες μορφές κακοποίησης.
Φορείς υλοποίησης	Ευρωπαϊκά κράτη, όργανα της ΕΕ, διεθνείς εμπλεκόμενοι φορείς περιλαμβανομένης της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, μεταναστευτικές αρχές, αρχές ασύλου, αστυνομία, υπηρεσίες προστασίας του παιδιού, κηδεμόνες ασυνόδευτων και χωρισμένων από τις οικογένειές τους παιδιών.

11. Καταπολέμηση της ξеноφοβίας, των εχθρικών αισθημάτων προς τους μετανάστες και τους πρόσφυγες, και άμβλυνση της απομόνωσης στην οποία περιέρχονται οι κοινότητες μεταναστών

Σύσταση	Να καταπολεμηθούν τα εχθρικά αισθήματα προς τους μετανάστες και τους πρόσφυγες στις χώρες διέλευσης και προορισμού, ώστε να περιοριστούν τα φαινόμενα διακρίσεων και στοχευμένης κακοποίησης. Να προαχθεί η κοινωνική ένταξη των κοινοτήτων μεταναστών ώστε να αποφεύγεται ο κοινωνικός αποκλεισμός τους.
Σκοπός	Οι άνθρωποι σε κίνηση που είναι θύματα διακρίσεων και κακοποίησης είναι λιγότερο ανθεκτικοί στις μορφές κακοποίησης και λιγότερο πιθανό να εμπιστευτούν τις αρχές και τους άλλους φορείς της χώρας διαμονής. Όσοι έχουν κοινωνικές επαφές μόνο με τις δικές τους κοινότητες μπορεί να είναι πιο εύάλωτοι στην εκμετάλλευση ή την κακοποίηση από ομοεθνείς.
Φορείς υλοποίησης	Ευρωπαϊκά κράτη, όργανα της ΕΕ, πολιτικοί, φορείς καταπολέμησης του ρατσισμού, μέσα μαζικής ενημέρωσης, σχολεία, αστυνομία, οργανισμοί με επίκεντρο τον μετανάστη, κοινότητες μεταναστών, ΜΚΟ.

B. Συστάσεις σε επιχειρησιακό επίπεδο

12. Αξιολόγηση ομάδων ανθρώπων σε κίνηση για να προσδιοριστεί η ύπαρξη οικογενειακών δεσμών και να εντοπιστούν πιθανά περιστατικά κακοποίησης

Σύσταση	Να αξιολογηθεί κάθε μέλος ομάδας χωριστά για να εξακριβωθεί ο ισχυρισμός ύπαρξης σχέσηης συγγένειας μεταξύ τους και να εντοπιστούν τυχόν περιστατικά κακοποίησης στο οικογενειακό περιβάλλον. Να υπάρξει μέριμνα για εφαρμογή των διαδικασιών εισδοχής και χορήγησης ασύλου χωριστά σε κάθε μέλος της οικογένειας.
----------------	--

Σκοπός	Τα άτομα που ταξιδεύουν με κάποιον που δολίως ισχυρίζεται ότι είναι μέλος της οικογένειας είναι πιο ευάλωτα στην κακοποίηση, ιδίως τα παιδιά. Μόνο σε περιπτώσεις σοβαρής κακοποίησης εντός του οικογενειακού κύκλου θα πρέπει τα οι ανήλικοι να χωρίζονται τους γονείς ή τους κηδεμόνες τους. Οι ενήλικες και τα παιδιά των οποίων οι διαδικασίες εισδοχής και χορήγησης ασύλου πραγματοποιούνται χωριστά έχουν καλύτερη πρόσβαση σε δομές προστασίας.
Φορείς υλοποίησης	Μεταναστευτικές αρχές, αρχές ασύλου, αστυνομία, δομές προστασίας του παιδιού, δικαστήρια οικογενειακών υποθέσεων, κηδεμόνες ασυνόδευτων και χωρισμένων από τις οικογένειές τους παιδιών, ΜΚΟ.

13. Εφαρμογή ξεχωριστών μέτρων προστασίας για τα κορίτσια, τα αγόρια, τις γυναίκες και τους άνδρες

Σύσταση	Να εφαρμοστούν ξεχωριστά μέτρα προστασίας για τα κορίτσια, τα αγόρια, τις γυναίκες και τους άνδρες, αναγνωρίζοντας τις ξεχωριστές ανάγκες των γυναικών και των παιδιών και να αναγνωριστεί ότι και οι άνδρες και τα αγόρια είναι ευάλωτα στην κακοποίηση, ιδίως τα ασυνόδευτα και τα χωρισμένα από τις οικογένειές τους αγόρια.
Σκοπός	Οι γυναίκες και τα κορίτσια, και τα ανήλικα εν γένει, χρειάζονται ξεχωριστά μέτρα προστασίας για να διατηρήσουν την ανθεκτικότητά τους. Επίσης, όταν οι άνδρες και τα αγόρια δεν θεωρούνται «ευπαθείς ομάδες», μπορεί να τους απαγορευθεί η πρόσβαση σε υπηρεσίες προστασίας και ουσιώδεις υπηρεσίες, και έτσι να καθίστανται ακόμη περισσότερο ευάλωτα στην εμπορία και σε άλλες μορφές κακοποίησης.
Φορείς υλοποίησης	Μεταναστευτικές αρχές, αρχές ασύλου, αστυνομία, υπηρεσίες προστασίας του παιδιού, διαχείριση κέντρων φιλοξενίας. ΜΚΟ, κηδεμόνες ασυνόδευτων και χωρισμένων από τις οικογένειές τους παιδιών.

14. Διασφάλιση της προστασίας των συνοδευόμενων, ασυνόδευτων και χωρισμένων από τις οικογένειές τους παιδιών

Σύσταση	Τα παιδιά σε κίνηση θα πρέπει να έχουν αποτελεσματική πρόσβαση σε αξιοπρεπή εκπαίδευση και σε άλλα μέτρα προστασίας της ιδιότητάς τους ως ανήλικου, ιδίως όταν διαμένουν σε επίσημα κέντρα φιλοξενίας. Τα ασυνόδευτα και τα χωρισμένα από τις οικογένειές τους παιδιά θα πρέπει να χαρακτηρίζονται ως τέτοια κατόπιν ακριβούς και δίκαιης εκτίμησης της ηλικίας τους, να διορίζεται επίτροπος και να λαμβάνονται ειδικά μέτρα διαμονής για να είναι προστατευμένα, σύμφωνα με το Σχόλιο αρ. 6 της Υπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (2005) Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin (Μεταχείριση των ασυνόδευτων και χωρισμένων από τις οικογένειές τους ανηλίκων εκτός της χώρας προέλευσής τους) και της EASO (2018) Practical Guide on age assessment (Πρακτικός οδηγός για την εκτίμηση της ηλικίας). Το υπέρτατο συμφέρον του παιδιού θα πρέπει να διέπει όλες τις αποφάσεις που επηρεάζουν τη ζωή του.
----------------	---

Σκοπός	Όλες οι χώρες υπό μελέτη έχουν επικυρώσει τη διεθνή σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού. Τα παιδιά είναι ευάλωτα στην εμπορία και σε άλλες μορφές κακοποίησης αυτές καθεαυτές λόγω της έλλειψης επίγνωσης και πείρας από τη ζωή, και μειωμένης ικανότητας να αντισταθούν στους διακινητές και σε άλλους επίδοξους εκμεταλλευτές καθώς και λόγω της περιορισμένης ικανότητάς τους να ξεφύγουν από μια σχέση εκμετάλλευσης. Όταν έχουν πρόσβαση στα κατάλληλα μέτρα προστασίας τόσο κατά τη διέλευση όσο και στις χώρες προορισμού, η ανθεκτικότητα των παιδιών μπορεί να αυξηθεί και να διαφυλαχθεί το υπέρτατο συμφέρον τους.
Φορείς υλοποίησης	Μεταναστευτικές αρχές, αρχές ασύλου, δομές προστασίας του παιδιού, κηδεμόνες ασυνόδευτων και χωρισμένων από τις οικογένειές τους παιδιών, διαχείριση κέντρων φιλοξενίας, αστυνομία, συνοριοφύλακες και ακτοφυλακή, ΜΚΟ, σχολεία, Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

15. Διασφάλιση επαρκούς, προσβάσιμης και ασφαλούς διαμονής ώστε να δημιουργούνται συνθήκες ανθεκτικότητας

Σύσταση	Να διασφαλιστούν ανθρώπινες και αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης, ασφάλεια και πρόσβαση σε υπηρεσίες για τα άτομα σε κίνηση που φιλοξενούνται σε επίσημα κέντρα φιλοξενίας. Ξεχωριστά μέτρα προστασίας θα πρέπει να παρθούν για τις γυναίκες, τα κορίτσια, τα αγόρια, τα ασυνόδευτα κορίτσια και τα ασυνόδευτα αγόρια. Οι ενήλικες θα πρέπει να προωθούνται σε κλειστά κέντρα μόνο ως ύστατη λύση και τα παιδιά δεν θα πρέπει να τίθενται υπό κράτηση. ΜΚΟ, μεταφραστές, πολιτισμικοί διαμεσολαβητές, δικηγόροι και κοινωνικοί λειτουργοί θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε όλα τα κέντρα φιλοξενίας, καθώς και στα εκάστοτε κλειστά κέντρα.
Σκοπός	Οι κίνδυνοι εμπορίας και εκμετάλλευσης για τα άτομα που διαβιούν στα κέντρα φιλοξενίας μπορεί να αμβλυνθούν εάν οι συνθήκες διαβίωσης και τα μέτρα ασφαλείας είναι επαρκή και η πρόσβαση σε ουσιώδεις υπηρεσίες είναι εγγυημένη. Οι κίνδυνοι ανάλογα με το φύλο και την ιδιότητα του παιδιού μπορούν να αμβλυνθούν με την παροχή ξεχωριστών υπηρεσιών και την οριοθέτηση καθορισμένων χώρων για αυτές τις ομάδες εντός των κέντρων, με επαρκή μέτρα ασφαλείας και γυναικείο προσωπικό, αστυνομικούς και διερμηνείς.
Φορείς υλοποίησης	Διαχείριση κέντρων φιλοξενίας, ιδιωτικές εταιρείες φύλαξης για τη λειτουργία των κέντρων φιλοξενίας, μεταναστευτικές αρχές, αρχές ασύλου, υπηρεσίες προστασίας του παιδιού, αστυνομία, ΜΚΟ, δικηγόροι.

16. Μέριμνα ώστε οι διακινητές ανθρώπων να μην διαμένουν στα κέντρα φιλοξενίας ή να μην τα χρησιμοποιούν για τη στρατολόγηση νέων θυμάτων

Σύσταση	Να θεσπιστούν διαδικασίες αναγνώρισης και ασφαλείας στα κέντρα φιλοξενίας ώστε να διασφαλιστεί ότι δεν εξυπηρετούν τους σκοπούς στρατολόγησης των διακινητών.
Σκοπός	Οι διακινητές χρησιμοποιούν τα κέντρα φιλοξενίας όπου διαμένουν άνθρωποι σε κίνηση ως χώρους στρατολόγησης νέων θυμάτων, με αποτέλεσμα όσοι διαμένουν σε αυτά τα κέντρα να είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι.
Φορείς υλοποίησης	Διαχείριση κέντρων φιλοξενίας, λειτουργία ιδιωτικών εταιρειών φύλαξης στα κέντρα φιλοξενίας, αστυνομία, μεταναστευτικές αρχές, αρχές ασύλου, δομές προστασίας του παιδιού.

17. Χορήγηση πρόσβασης σε επαγγελματική κατάρτιση και αξιοπρεπή εργασία

Σύσταση	Οι έφηβοι και οι ενήλικες στις επιδιωκόμενες και τις de facto χώρες προορισμού θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε επαγγελματική κατάρτιση, σπουδές και νόμιμη εργασία, και να έχουν ληφθεί μέτρα για την προώθηση της ένταξής τους στην αγορά εργασίας· να τους παρέχονται ευκαιρίες απασχόλησης τόσο σε οργανώσεις μεταναστών όσο και σε οργανώσεις στήριξης των μεταναστών. Τα άτομα που εργάζονται άτυπα θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε δομές δικαιοσύνης και προστασίας σε περίπτωση που βιώνουν καταχρηστικές εργασιακές σχέσεις ή εργασιακή εκμετάλλευση.
Σκοπός	Τα άτομα είναι πιο ανθεκτικά στην εμπορία και σε άλλες μορφές κακοποίησης όταν έχουν εκπαιδευτεί κατάλληλα ή έχουν σπουδάσει ή απασχολούνται σε αξιοπρεπή θέση.
Φορείς υλοποίησης	Κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης, τριτοβάθμιοι εκπαιδευτικοί οργανισμοί, κρατικές υπηρεσίες ευρέσεως εργασίας, επιθεωρητές εργασίας, μεταναστευτικές αρχές, αρχές ασύλου, αστυνομία, εργοδότες, εργατικά σωματεία, ΜΚΟ.

18. Παροχή ιατρικής φροντίδας για τη σωματική και ψυχική υγεία

Σύσταση	Να ληφθεί μέριμνα ώστε όλοι οι ενήλικες και τα παιδιά σε κίνηση να έχουν πρόσβαση σε επαρκείς και απαραίτητες υπηρεσίες υγειονομικής και ψυχιατρικής περίθαλψης τόσο κατά τη διέλευση όσο και στις χώρες προορισμού.
Σκοπός	Τα άτομα που υφίστανται σωματική κακοποίηση, έχουν υποστεί ψυχικά τραύματα ή πάσχουν από κάποια ψυχική ασθένεια ή είναι ηλικιωμένα ή έχουν κάποια μορφή αναπηρίας μπορεί να είναι πιο ευάλωτα στην εμπορία και σε άλλες μορφές κακοποίησης. Η ανθεκτικότητά τους μπορεί να ενισχυθεί με την κατάλληλη θεραπεία.
Φορείς υλοποίησης	Υπηρεσίες υγείας, νοσοκομεία, διαχείριση κέντρων φιλοξενίας, μεταναστευτικές αρχές, αρχές ασύλου, αστυνομία, κηδεμόνες ασυνόδευτων και χωρισμένων από τις οικογένειές τους παιδιών.

18. Παροχή ιατρικής φροντίδας για τη σωματική και ψυχική υγεία

Σύσταση	Να ληφθεί μέριμνα ώστε όλοι οι ενήλικες και τα παιδιά σε κίνηση να έχουν πρόσβαση σε επαρκείς και απαραίτητες υπηρεσίες υγειονομικής και ψυχιατρικής περίθαλψης τόσο κατά τη διέλευση όσο και στις χώρες προορισμού.
Σκοπός	Τα άτομα που υφίστανται σωματική κακοποίηση, έχουν υποστεί ψυχικά τραύματα ή πάσχουν από κάποια ψυχική ασθένεια ή είναι ηλικιωμένα ή έχουν κάποια μορφή αναπηρίας μπορεί να είναι πιο ευάλωτα στην εμπορία και σε άλλες μορφές κακοποίησης. Η ανθεκτικότητά τους μπορεί να ενισχυθεί με την κατάλληλη θεραπεία.
Φορείς υλοποίησης	Υπηρεσίες υγείας, νοσοκομεία, διαχείριση κέντρων φιλοξενίας, μεταναστευτικές αρχές, αρχές ασύλου, αστυνομία, κηδεμόνες ασυνόδευτων και χωρισμένων από τις οικογένειές τους παιδιών.

19. Παροχή αποτελεσματικής πρόσβασης σε πληροφορίες σχετικά με την κατάστασή τους και σχετικά με τις επιλογές που έχουν κατά τη διαδρομή ή σε μια χώρα προορισμού	
Σύσταση	Να παρέχεται ορθή και ολοκληρωμένη πληροφόρηση στους ανθρώπους σε κίνηση σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που έχουν κατά τη διέλευση και στις χώρες προορισμού, και σχετικά με τις νομικές διαδικασίες που τους επηρεάζουν, σε κατανοητή μορφή (συμπεριλαμβανομένων των διαδικτυακών μέσων και μέσω εφαρμογών κινητού για άτομα που έχουν πρόσβαση σε αυτές) και γλώσσα κατανοητή (με τη βοήθεια μεταφραστών και πολιτισμικών διαμεσολαβητών).
Σκοπός	Οι διακινητές μπορεί να εκμεταλλευτούν την έλλειψη ορθών και ολοκληρωμένων πληροφοριών σχετικά με την κατάσταση των ανθρώπων σε κίνηση και να τους προσφέρουν ριψοκίνδυνες εναλλακτικές.
Φορείς υλοποίησης	Μεταναστευτικές αρχές, αρχές ασύλου, αστυνομία, ΜΚΟ, οργανισμοί υπό την καθοδήγηση μεταναστών, κοινότητες μεταναστών, μεταφραστές και πολιτισμικοί διαμεσολαβητές, διεθνείς οργανισμοί.

20. Προώθηση της κοινωνίας των πολιτών και του εθελοντισμού	
Σύσταση	Να χρηματοδοτούνται και να προωθούνται οι δράσεις των ΜΚΟ και των θρησκευτικών οργανώσεων που υποστηρίζουν τους ανθρώπους σε κίνηση και τους παρωθούν να συμμετέχουν εθελοντικά σε αυτές τις οργανώσεις.
Σκοπός	Τα άτομα σε κίνηση που έχουν την υποστήριξη των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και δραστηριοποιούνται σε αυτές είναι πιο ανθεκτικά στην εμπορία και σε άλλες μορφές κακοποίησης.
Φορείς υλοποίησης	ΜΚΟ, οργανισμοί, θρησκευτικές οργανώσεις, οργανώσεις υπό την καθοδήγηση μεταναστών, κρατικές αρχές, χορηγοί.

21. Ενίσχυση της ικανότητας των αρχών ασύλου να αναγνωρίζουν τα άτομα που διακινούνται παράνομα	
Σύσταση	Να ενσωματωθούν ο έλεγχος και η αναγνώριση των ευαλωτών και των πιθανολογούμενων υποθέσεων θυμάτων εμπορίας, στη διαδικασία ασύλου παρέχοντας εξειδικευμένη κατάρτιση στις αρχές ασύλου και εφαρμόζοντας τις διαδικασίες αναφοράς. Τα θύματα παράνομης διακίνησης που δικαιούνται διεθνούς προστασίας θα πρέπει να έχουν πρόσβαση και στους δύο μηχανισμούς προστασίας. Τα άτομα που έχουν πέσει θύματα παράνομης διακίνησης και εξ αυτού του λόγου δικαιούνται διεθνή προστασία, θα πρέπει να έχουν πρόσβαση και στους δύο μηχανισμούς προστασίας. Τα θύματα παράνομης διακίνησης που δεν δικαιούνται διεθνή προστασία θα πρέπει να προστατεύονται ως θύματα εμπορίας και να τους χορηγείται άδεια παραμονής για τον ίδιο λόγο.
Σκοπός	Η διαδικασία ασύλου είναι μια ευκαιρία να αναγνωριστούν οι περιπτώσεις ευαλωτότητας στην εμπορία και εν δυνάμει εμπορίας, η οποία, εάν αξιοποιηθεί, μπορεί να αυξήσει την αναγνώριση των θυμάτων παράνομης διακίνησης μεταξύ των αιτούντων άσυλο και να διασφαλιστεί ότι μόνο όσοι δικαιούνται τα μέτρα προστασίας και δικαιοσύνης έχουν πρόσβαση σε αυτά.
Φορείς υλοποίησης	Αρχές ασύλου, όργανα της ΕΕ περιλαμβανομένης της EASO, παράγοντες καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων, κοινότητες μεταναστών, διεθνείς οργανισμοί.

21. Ενίσχυση της ικανότητας των αρχών ασύλου να αναγνωρίζουν τα άτομα που διακινούνται παράνομα	
Σύσταση	Να ενσωματωθούν ο έλεγχος και η αναγνώριση των ευαλωτήτων και των πιθανολογούμενων υποθέσεων θυμάτων εμπορίας, στη διαδικασία ασύλου παρέχοντας εξειδικευμένη κατάρτιση στις αρχές ασύλου και εφαρμόζοντας τις διαδικασίες αναφοράς. Τα θύματα παράνομης διακίνησης που δικαιούνται διεθνούς προστασίας θα πρέπει να έχουν πρόσβαση και στους δύο μηχανισμούς προστασίας. Τα άτομα που έχουν πέσει θύματα παράνομης διακίνησης και εξ αυτού του λόγου δικαιούνται διεθνή προστασία, θα πρέπει να έχουν πρόσβαση και στους δύο μηχανισμούς προστασίας. Τα θύματα παράνομης διακίνησης που δεν δικαιούνται διεθνή προστασία θα πρέπει να προστατεύονται ως θύματα εμπορίας και να τους χορηγείται άδεια παραμονής για τον ίδιο λόγο.
Σκοπός	Η διαδικασία ασύλου είναι μια ευκαιρία να αναγνωριστούν οι περιπτώσεις ευαλωτότητας στην εμπορία και εν δυνάμει εμπορίας, η οποία, εάν αξιοποιηθεί, μπορεί να αυξήσει την αναγνώριση των θυμάτων παράνομης διακίνησης μεταξύ των αιτούντων άσυλο και να διασφαλιστεί ότι μόνο όσοι δικαιούνται τα μέτρα προστασίας και δικαιοσύνης έχουν πρόσβαση σε αυτά.
Φορείς υλοποίησης	Αρχές ασύλου, όργανα της ΕΕ περιλαμβανομένης της EASO, παράγοντες καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων, κοινότητες μεταναστών, διεθνείς οργανισμοί.

22. Ενίσχυση της ικανότητας των φορέων καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων να αναγνωρίζουν τα θύματα παράνομης διακίνησης μεταξύ αυτών που χρησιμοποιούν τις μεταναστευτικές διαδρομές	
Σύσταση	Να παρέχεται εξειδικευμένη κατάρτιση και να θεσπιστούν διαδικασίες για τον έλεγχο, την αναγνώριση και την παραπομπή των ανθρώπων σε κίνηση, καθώς και των αιτούντων άσυλο, στους φορείς καταπολέμησης της εμπορίας, εφόσον πιθανολογείται ότι είναι θύματα παράνομης διακίνησης. Η σύσταση αυτή έχει ως στόχο την προστασία και την πρόσβαση των εν λόγω ατόμων στις δομές της δικαιοσύνης.
Σκοπός	Οι φορείς καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων μπορεί να μην έχουν την εμπειρία της συνεργασίας με τις αρχές ασύλου και τις μεταναστευτικές αρχές στην αναγνώριση των θυμάτων παράνομης διακίνησης. Η βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ αυτών των θεσμών συνεπάγεται την αύξηση των θυμάτων παράνομης διακίνησης που τυγχάνουν αναγνώρισης και προστασίας.
Φορείς υλοποίησης	Παράγοντες καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων (κρατικοί φορείς και κοινωνία των πολιτών), αρχές ασύλου, μεταναστευτικές αρχές, κοινότητες μεταναστών, διεθνείς οργανισμοί.

23. Διερεύνηση ύποπτων υποθέσεων παράνομης διακίνησης μεταναστών για ενδείξεις εμπορίας, εκμετάλλευσης και κακοποίησης	
Σύσταση	Εστίαση των αρχών επιβολής του νόμου σε περιπτώσεις εμπορίας, εκμετάλλευσης και κακοποίησης από άτομα που παρέχουν υπηρεσίες παράνομης διακίνησης μεταναστών.

Σκοπός	Κάποια άτομα παραμένουν ανθεκτικά μολονότι χρησιμοποιούν υπηρεσίες παράνομης διακίνησης μεταναστών, ενώ για άλλους, η επαφή με τους διακινητές μεταναστών με σκοπό την κακοποίηση και την εκμετάλλευσή τους τους καθιστά ευάλωτους. Οι προσπάθειες των αρχών επιβολής του νόμου στις υποθέσεις παράνομης διακίνησης μεταναστών θα πρέπει να επικεντρώνονται στις σοβαρές υποθέσεις παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων, περιλαμβανομένης της εμπορίας ανθρώπων.
Φορείς υλοποίησης	Συνοριοφύλακες και ακτοφυλακή, αστυνομία, εισαγγελικές αρχές, δικαστές, Frontex, Europol, Interpol.

24. Αύξηση των μέσων αναγνώρισης και προστασίας των ανδρών και αγοριών θυμάτων παράνομης διακίνησης

Σύσταση	Να ληφθεί μέριμνα για την ενημέρωση, την εκπαίδευση και τη διαθεσιμότητα επαρκών πόρων για τους φορείς καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων ώστε να ελέγχονται και να αναγνωρίζονται οι υποθέσεις εμπορίας μεταξύ ανδρών και αγοριών καθώς και μεταξύ γυναικών και κοριτσιών, παρέχοντας προστασία στα θύματα και προσάγοντας τους διακινητές ενώπιον της δικαιοσύνης.
Σκοπός	Οι άνδρες και οι έφηβοι μπορεί να παραβλέπονται από τους φορείς καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων, υπό την έννοια ότι δεν αναγνωρίζονται ως θύματα παράνομης διακίνησης και έτσι δεν έχουν πρόσβαση σε δομές προστασίας και δικαιοσύνης.
Φορείς υλοποίησης	Κοινωνικοί λειτουργοί, ΜΚΟ, διαχείριση κέντρων φιλοξενίας, επιθεωρητές εργασίας, αστυνομία, εισαγγελικές αρχές, δικαστές, κοινότητες μεταναστών, συνοριοφύλακες και ακτοφυλακή.

25. Λήψη μέτρων ώστε να καλλιεργηθεί κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατικών αρχών και των ανθρώπων σε κίνηση και κατ' επέκταση να αυξηθεί ο αριθμός των καταγγελιών για φαινόμενα εμπορίας ανθρώπων και άλλων μορφών κακοποίησης

Σύσταση	Να ληφθούν μέτρα ώστε να εμπνέουν εμπιστοσύνη οι κρατικές αρχές στους ανθρώπους σε κίνηση, να χρησιμοποιούνται διερμηνείς και πολιτισμικοί διαμεσολαβητές για τη βελτίωση της επικοινωνίας με τα εν λόγω άτομα, να παρέχεται πρόσβαση στις δομές δικαιοσύνης και προστασίας για τα θύματα παράνομης διακίνησης χωρίς να τίθεται ως προϋπόθεση της προστασίας η παραμονή τους στη χώρα διέλευσης, και να προστατεύονται τα θύματα εμπορίας από αντίποινα εκ μέρους των διακινητών και των δικτύων τους.
Σκοπός	Οι άνθρωποι σε κίνηση μπορεί να μην καταγγέλλουν τα περιστατικά εμπορίας ανθρώπων λόγω έλλειψης εμπιστοσύνης στις κρατικές αρχές, δυσκολιών στην επικοινωνία, λόγω της επιθυμίας τους να συνεχίσουν το ταξίδι τους, από φόβο μήπως οι αρχές δεν μπορούν να τους προστατεύσουν αυτούς ή τις οικογένειές τους από αντίποινα από τους διακινητές και τα δίκτυά τους και από το φόβο της απέλασης.
Φορείς υλοποίησης	Μεταναστευτικές αρχές, αρχές ασύλου, κοινωνικοί λειτουργοί, αστυνομία, εισαγγελικές αρχές, προγράμματα προστασίας μαρτύρων, κοινότητες μεταναστών, διερμηνείς και πολιτισμικοί διαμεσολαβητές, δικηγόροι, υπηρεσίες προστασίας του παιδιού, κηδεμόνες ασυνόδευτων και χωρισμένων από τις οικογένειές τους παιδιών.

26. Ενσωμάτωση ξεχωριστών μέτρων για τους ανθρώπους σε κίνηση στους μηχανισμούς ελέγχου, αναγνώρισης, αναφοράς, προστασίας και δίωξης των διακινητών	
Σύσταση	Να ενσωματωθούν εξειδικευμένα και κατάλληλα μέτρα σχετικά με το εκάστοτε πλαίσιο των ανθρώπων σε κίνηση στους εθνικούς και διεθνικούς μηχανισμούς αναφοράς για την προστασία των θυμάτων παράνομης διακίνησης, να προσδιοριστούν οι ρόλοι και οι αρμοδιότητες των φορέων ασύλου, μετανάστευσης και καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων ως προς τον έλεγχο, την αναγνώριση, την αναφορά, την προστασία και τη συνδρομή των θυμάτων εμπορίας. Να θεσπιστούν ή να ενισχυθούν οι διμερείς και πολυμερείς μηχανισμοί για την αναγνώριση, την προστασία, την έρευνα και τη δίωξη μεταξύ των χωρών διέλευσης και προορισμού μέσω των μεταναστευτικών οδών.
Σκοπός	Οι άνθρωποι σε κίνηση που διακινούνται παράνομα μπορεί να μην αναγνωρίζονται ή να προστατεύονται λόγω έλλειψης συντονισμού μεταξύ των αρχών ασύλου, των μεταναστευτικών αρχών και των υπηρεσιών καταπολέμησης της εμπορίας σε διεθνές και διεθνικό επίπεδο. Τα περιστατικά εμπορίας ανθρώπων που λαμβάνουν χώρα κατά τη διέλευση μπορεί να αναγνωρίζονται μόνο στις επιδιωκόμενες χώρες προορισμού και να απαιτούν διμερή και πολυμερή συνεργασία για την προστασία των θυμάτων και την ποινική δίωξη των διακινητών.
Φορείς υλοποίησης	Εθνικοί Μηχανισμοί Αναφοράς, μεταναστευτικές αρχές, αρχές ασύλου, φορείς καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων, κοινωνικοί λειτουργοί, ΜΚΟ, αστυνομία, εισαγγελικές αρχές, δικαστές, Europol, Interpol, Eurojust, Frontex.

Γ. Οι άνθρωποι σε κίνηση και οι οικογένειές τους

27. Αρτια οργάνωση του ταξιδιού της μετανάστευσης πριν από την αναχώρηση	
Σύσταση	Να συλλεγούν όσο το δυνατό περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τα μεταφορικά μέσα, τις συνθήκες, τα έξοδα και τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις στις χώρες διέλευσης και προορισμού πριν από την αναχώρηση. Να αποφεύγεται η μονόπλευρη πληροφόρηση από τους διακινητές. Να χρησιμοποιούνται διαδικτυακές και φορητές πηγές πληροφόρησης όπου είναι δυνατό, μεριμνώντας για την αξιοπιστία των πηγών.
Σκοπός	Η συγκέντρωση ορθών πληροφοριών σχετικά με το ταξίδι, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των ανθρώπων σε κίνηση, και σχετικά με το καθεστώς που θα ισχύει για αυτούς στις χώρες διέλευσης και προορισμού αποτελεί μείζονα παράγοντα ανθεκτικότητας στην εμπορία ανθρώπων και σε άλλες μορφές κακοποίησης.

28. Πραγματοποίηση του ταξιδιού με μέλη της οικογένειας ή οικείου	
Σύσταση	Εάν είναι δυνατό, το ταξίδι πρέπει να γίνεται με τη συνοδεία μελών της οικογένειας ή άλλων ατόμων εμπιστοσύνης, να διερευνάται το παρελθόν καθενός με τους οποίους συνταξιδεύετε και δεν γνωρίζετε καλά, εξετάζοντας τα κίνητρα και τις προθέσεις τους. Τα παιδιά δεν πρέπει να ταξιδεύουν μόνα τους.
Σκοπός	Το ταξίδι με τη συντροφιά μελών της οικογένειας και άλλων ανθρώπων που μπορούν να αλληλοστηριχθούν βοηθά τα άτομα να παραμένουν ασφαλή στη διάρκεια του ταξιδιού και κατά την άφιξη στην επιδιωκόμενη χώρα προορισμού. Οι ανήλικοι κάτω των 18 που ταξιδεύουν χωρίς γονείς ή κηδεμόνες είναι ιδιαίτερα ευάλωτοι και εκτίθενται σε κίνδυνο.

29. Πλήρης ενημέρωση και δυνατότητα προσαρμογής στις μεταβαλλόμενες συνθήκες

Σύσταση	Να χρησιμοποιούνται αξιόπιστες πηγές πληροφόρησης όπως άτομα εμπιστοσύνης και διαδικτυακές πηγές πληροφόρησης ώστε να υπάρχει πλήρης ενημέρωση για οποιαδήποτε αλλαγή στην πορεία της διαδρομής. Όταν αλλάζουν τα δεδομένα και υπάρχουν εμπόδια στη διαδρομή, όπου είναι δυνατό, επιβάλλεται η προσαρμογή στις νέες συνθήκες και η αλλαγή σχεδίων εφόσον έχουν ληφθεί επαρκείς πληροφορίες για την αλλαγή των δεδομένων.
Σκοπός	Η αντιμετώπιση ενός αναπάντεχου εμποδίου ή η αλλαγή των συνθηκών μπορεί να δημιουργεί άγχος και απελπισία, αυξάνοντας την ευαλωτότητα των ανθρώπων στην εμπορία και σε άλλες μορφές κακοποίησης. Εάν δεν υπάρχει ενημερωμένη αντίδραση, οι άνθρωποι μπορεί να γίνουν ακόμη πιο ευάλωτοι.

30. Καταγγελία στις αρχές ή στις ΜΚΟ τυχόν περιστατικών κακοποίησης που υπέστησαν ή υπέπεσαν στην αντίληψή τους ώστε να παρασχεθεί βοήθεια στα θύματα

Σύσταση	Να ζητήσετε τη βοήθεια των ΜΚΟ, εμπιστων ατόμων, των αρχών ασύλου ή των μεταναστευτικών αρχών, κοινωνικών λειτουργών, δικηγόρων, υπέρμαχων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή της αστυνομίας εάν έχετε πέσει θύμα κακοποίησης ή έχει υποπέσει στην αντίληψή σας ότι κάποιος άλλος έχει πέσει θύμα κακοποίησης.
Σκοπός	Η μη καταγγελία και αναγνώριση των περιστατικών εμπορίας και άλλων μορφών κακοποίησης συνεπάγεται ότι τα θύματα δεν δικαιούνται υπηρεσίες προστασίας ενώ οι δράστες δεν διώκονται ποινικά.

31. Η δημιουργία χρέους προς τους παράνομους διακινητές και άλλους μεσάζοντες πρέπει να αποφεύγεται. Τα χρήματα πρέπει να επαρκούν για το ταξίδι.

Σύσταση	Εάν είναι δυνατόν, βεβαιωθείτε ότι έχετε επαρκή χρήματα για την ολοκλήρωση του ταξιδιού και ότι δεν θα χρειαστεί να δανειστείτε από διακινητές μεταναστών.
Σκοπός	Η εξάντληση των χρημάτων πριν ολοκληρωθεί το ταξίδι καθιστά τους ανθρώπους ευάλωτους στην εκμετάλλευση καθώς πρέπει να κερδίσουν χρήματα οπωσδήποτε για να συνεχίσουν το ταξίδι. Η δημιουργία χρέους προς τους διακινητές μεταναστών αποτελεί σημαντική μορφή ευαλωτότητας.

32. Τα μέλη της οικογένειας θα πρέπει να έχουν ρεαλιστικές προσδοκίες

Σύσταση	Τα μέλη της οικογένειας των ανθρώπων σε κίνηση, είτε βρίσκονται στις χώρες πρέλευσης είτε στις χώρες προορισμού, θα πρέπει να έχουν ρεαλιστικές προσδοκίες και να κατανοούν ότι η αλλαγή συνθηκών μπορεί να επηρεάσει την κατάσταση των ανθρώπων σε κίνηση.
Σκοπός	Οι οικογενειακές προσδοκίες μπορεί να ασκούν έντονη πίεση σε βαθμό να εμπλέκονται οι άνθρωποι σε κίνηση σε καταστάσεις εκμετάλλευσης ή να καθίστανται ευάλωτοι στην κακοποίηση.

Η δύναμη να συνεχίσουμε

Ενημερωτικό Εγγραφο

Από το 2015, περίπου ενάμισι εκατομμύριο άνθρωποι έχουν ταξιδέψει μέσω της οδού της Ανατολικής Μεσογείου, της Βαλκανικής οδού και της οδού της Κεντρικής Μεσογείου, για να εισέλθουν σε μια χώρα της ΕΕ και να υποβάλουν αίτηση ασύλου ή να παραμείνουν σε αυτή χωρίς νόμιμο μεταναστευτικό καθεστώς. Η παρούσα έρευνα αναλύει το φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων μεταξύ όσων μεταναστεύουν και εξετάζει την ανθεκτικότητα και την ευαλωτότητά τους απέναντι στην εμπορία ανθρώπων και σε άλλες μορφές κακοποίησης. Τα ευρήματα της έρευνας καταδεικνύουν ότι υπάρχει επιτακτική ανάγκη για πρόληψη και λήψη μέτρων σε ό,τι αφορά την εμπορία και τις ευαλωτότητες αυτής στο συγκεκριμένο πλαίσιο, παρέχοντας τεκμηριωμένες συστάσεις προς τους φορείς χάραξης πολιτικής, τους ειδικούς αλλά και τους ανθρώπους σε κίνηση.

ISBN: 9978-3-903120-60-0 EL (σε μορφή pdf)